

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 142

Eylül - Ekim 2015

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

• Bir Barış Çağrısı : “Damdan Düşen Halden Bilir”

• Geleceğin Hayalini Yeniden Kur

• Çocuk Emeğinin Coğrafya Atlası 2015

• Yapılar ve Çevremiz

• Tarım İşçilerinin Yol Kazaları ile Kötü Yaşam Koşulları: Böyle Gelmiş Böyle Gitmez

• Elektrik: Kuşlar Ölmezdi, Yangın Olmazdı !

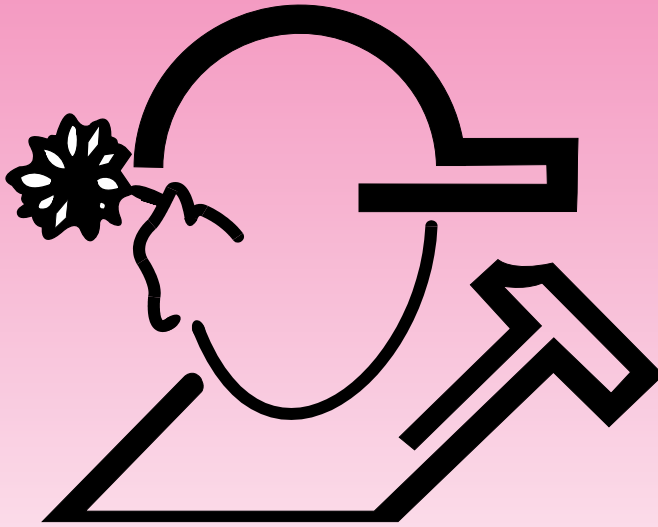
• Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, 2014 Yıllık Raporu

• Toplum Hekimliğine Gönül Verenler - 20

Ord. Prof. Albert Eckstein : Çocukların Peşinde Anadolu

• İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım : Tesis Montajı İşinde İskele Kurulumu

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu"nuzu
Ödemek İster misiniz?*

www.fisek.org.tr

Fisek Enstitüsü'nün 33. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 23. Yılı

BİR BARIŞ ÇAĞRISI : “DAMDAN DÜŞEN HALDEN BİLİR”

A. Gürhan FİŞEK*

Nasreddin Hoca, “Damdan Düşen, Halden Bilir” sözüyle, deneyimleri gözardı edenleri eleştirir; onların getirdikleri çözümlerin yetersizliğini vurgular. İki büyük dünya savaşı yaşamış olan Dünya’nın bu acı deneyimi, bir çok dersler çıkarılan bir evredir.

Barış ile ilgili en önemli üç belge hemen 2.Dünya Savaşı’nın sonunda imzalandı. Her satırı derslerle dolu ve bir daha savaş olmamasının yolunu gösteren belgelerdi bunlar :

1. Birleşmiş Milletler Antlaşması (1944)
2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Statüsü (1948)
3. Philadelphia Bildirgesi (1944)

Birleşmiş Milletler Antlaşması, daha söze başlarken çok önemli saptamalarda bulunuyordu : “Bir insan yaşamı içinde insanlığa iki kez tanımlanamaz acılar getiren savaş felaketinden gelecek kuşakları korumak” amacıyla beş temel ilkesini sıralar :

- Barışı korumak
- İnsan haklarına saygı
- Bireyler ve uluslar arasında eşitlik
- Adalet ve hukuka saygı
- Demokrasi ve özgürlük içinde ekonomik ve sosyal refahı yayma.”

Bu beş temel ilkeyi birbirinden kopartarak ele almaya olanak yoktur. Bu gerçek, kendisini, en iyi biçimde Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) Statüsü’ne (1948) ilişkin ve Türkiye tarafından da aynı yıl kabul edilen belgenin girişinde ortaya koymaktadır :

“Evrensel ve sürekli barış, ancak sosyal adalet temeli üzerinde kurulabileceğinden,

Bir çok kişiler için adaletsizliğe, yoksulluğa ve yoksunluğa neden olacak çalışma koşullarının varolduğu ve bunun ise dünya barışını ve ahengini tehlikeye sokacak şekilde bir hoşnutsuzluk oluşturduğu ve bu koşulların, örneğin, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, ... işsizliğe karşı savaş, uygun yaşama düzeyi sağlayacak bir ücretin garantisi verilmesi, işçilerin genel ve mesleki hastalıklara ve iş kazalarına

İkinci Dünya Savaşı’nda Japon Deniz Kuvvetleri’nin en önemli üslerinden biri olan Hiroşima, o dönemde torpido üretim merkezi olarak da biliniyordu. (www.cnnturk.com/fotogaleri/dunya/hirosima-felaketinin)

karşı korunması, çocukların, gençlerin ve kadınların kolların, ... mesleki ve teknik öğretimin örgütlenmesi ve bunlara benzer başka önlemler bakım-larından düzeltmeler yapılması gereği ivedilik gösterdiğinden;

Gerçekte insancıl olan bir çalışma koşulunun, herhangi bir ulus tarafından kabul edilmemesi, kendi

ülkelerinde çalışanların durumlarını iyileştirmeyi isteyen başka ulusların çabalarına engel oluşturur.”

İkinci Dünya Savaşı henüz sonlanmadan yayınlanan Philadelphia Bildirgesi tam bir yol göstericidir; doğaldır ki anlayana. Bir çok altın değerindeki öğütlerinden üçünü aşağıya alıyoruz:

- Gereksinen herkese temel gelir ve kapsamlı sağlık bakımını kapsayan sosyal güvenlik önlemlerinin yaygınlaştırılması,
- Nerede olursa olsun, yoksulluk, tüm insanlığın refahı için tehliktedir.
- Yokluğa karşı savaşım, her ulus için, amansız bir kararlılık, ortak refahı geliştirmek üzere, sosyal ortakların ve ulusların uyumlu çabaları ile verilmelidir.

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

www.cnnturk.com/ps/cnnturk/100/0x0/55c360b3e50aaa0ea46add0c.jpg

Aradan 70 yıl geçti. O savaşların yol açtığı yıkımlar unutuldu. Özellikle 1970'lerden başlayarak (savaşın üzerinden 25 yıl geçtikten sonra) ve 1980'den sonra yoğunlaşarak, küreselleşme politikalarına yönelindi. Bu

dönemde damdan düşmeyen çoğalmaya başlamıştı; yokluk ve yoksulluk, nefret ve hoşgörüsüzlük, adaletsizlik ve öngörüsüzlük artmaya başlamıştı. İnsanların büyük bölümü "aptal"casına ellerindeki değerini bilemedi ve bölgesel savaşların tutsağı; küresel egemenlerin oyuncağı oldu. Bugün artarak

dünyayı sarma eğilimi gösteren terör, savaşın yeni biçimi ... Nedenleri ve kökeni, 1944'lerde dünya uluslarının ortaklaşa saptadıkları ile aynı ... Çözüm reçetesi de öyle.

"Damdan düşmeden halden anlamak gerek". Bir an önce sosyal politikayı baştacı yapmak gerek.

Cumhuriyet Gazetesi (6 Ağustos 2015)

Geleceğin Yeniden Hayalini Kur^(*)

Özetleyen : Taner AKPINAR**

UNICEF, her yıl, dünya genelinde çocukların durumuna ilişkin bir rapor yayınlamaktadır. Bu yazı, UNICEF'in "geleceğin yeniden hayalini kur" başlıklı en son raporunun⁽¹⁾ özet bir çevirisidir. Rapor, öncelikle, 2050 yılına kadar dünya nüfusunun 10 milyar kişiyi bulacağını ve bunun 2,6 milyarının 18 yaş altı çocuklardan oluşacağı saptamasını yaparak başlamaktadır. Bugünün çocuklarının, örneğin, 25 yıl önce söz konusu bile olmayan olanaklara sahip olarak dünyaya gelmesine karşın, bunlardan yararlanma konusunda fırsat eşitliğinin olmadığına vurgu yapılmaktadır. En temel ve de çocukları birçok olaktan yararlanmaktan alıkoyan sorunlardan biri, çocukların yasal nüfus kaydının bulunmamasıdır. Dünyaya gelen her üç çocuktan birinin nüfus kaydı yapılmamaktadır.

UNICEF Raporu'nda, düşük gelir grubundaki ülkelerde dünyaya gelen çocukların, dünyaya gözlerini yoksul olarak açtıkları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişemedikleri, temiz su bulamadıkları ifade edilmektedir. Bu ortamlarda dünyaya gelen çocukların, bunun bedelini yalnızca çocukluk dönemlerinde değil yaşamları boyunca ödediğine dikkat çekilerek, 5 yaş altı çocuklara ilişkin bazı istatistiksel veriler aktarılmaktadır.

Dünya genelinde, en zengin % 20'lik kesimde yer alan 5 yaş altındaki çocukların % 79'unun resmi nüfus kaydı bulunurken, en yoksul % 20'lik kesimde yer alan aynı yaş grubu çocuklarda bu oran % 51'dir. Kentsel alanlarda yaşayan çocukların % 80'i kayıtlı iken, kırsal alanda bu oran % 51'dir. En yoksul % 20'lik dilimdeki 5 yaş altı çocuklarda ölüm oranı en zengin % 20'lik kesimdeki ölüm oranının iki katıdır. Az gelişmiş ülkelerde, refah düzeyi en yüksek % 20'lik dilimde yer alan hanelerdeki 10 çocuktan 9'u ilköğretime devam ederken, en yoksul % 20'lik dilimde yer alan hanelerdeki 10 çocuktan 6'sı ilköğretime devam etmektedir. Bu oran cinsiyete göre de değişmektedir. Kız çocukların okula devam etme oranı erkeklere göre daha düşüktür.

Dünya genelinde, 1970 yılında her bin canlı doğumda 147 ölmekteydi. Bu sayı 2013 yılında 46'ya gerilemiştir. Bölgesel olarak bakıldığında Kıtaltı Afrika, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Güney Asya,

Doğu Asya ve Pasifik, Latin Amerika ve Karayipler, Orta ve Doğu Avrupa, Bağımsız Devletler Topluluğu ve diğer geri kalmış ülkeler, doğumda ölüm oranlarının en yüksek olduğu bölgelerdir. 1970 yılından beri bu konuda genel bir iyileşme olsa da, bazı ülkelerdeki durum 1970'lerdeki durumdan da kötü olmaya devam etmektedir. Örneğin, Angola'da 167, Sierra Leone'de 161, Çad'da 148 ve Somali'de 146'dır. Karnesi en iyi olan ülkeler ise, 2 ölümle İzlanda ve Lüksemburg'dur. Bu iki ülkeyi 3 ölümle, Andorra, Estonya, Japonya, Norveç, San Marino, Singapur, Slovenya ve

İsveç izlemektedir.

Ölüm oranı konusunda karnesi en kötü olan Afrika ülkeleri, temiz içme suyu kullanımı ve temel altyapı olanakları konusunda da durumu en kötü olan ülkelerdir. Angola'da temiz içme suyuna erişim oranı % 54'tür (kentsel alanda % 68, kırsal alanda % 34). Bu ülkede, kanalizasyon ve diğer temel altyapı olanaklarına erişim oranı % 60'dır (kentsel alanda % 87, kırsal alanda % 20). Çad'da, temiz içme suyuna erişim oranı % 51'dir (kentsel alanda % 72, kırsal alanda % 45). Bu ülkede altyapı olanaklarına ilişkin veriler son derece

* UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu Raporu 2014

** Yrd.Doç.Dr. Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

kötüdür. Temel altyapı olanaklarına erişim % 12'dir (kentsel alanda % 31, kırsal alanda % 6). Bu veriler, bu ülkelerde neden çocuklarda ölüm oranlarının yüksek olduğunu da açıklamaktadır.

Dünya genelinde, 1970 yılında, 5 yaş altındaki çocukların 17,3 milyonu ölmüşken, 2013 yılında bu sayı 6,3 milyona gerilemiştir.

Rapor'da Türkiye'ye ilişkin bazı veriler de yer almaktadır. 2013 yılı verileriyle, Türkiye'de her bin canlı doğumdan 19'u ölmektedir. Bu ölüm oranı ile Türkiye, dünya ülkeleri arasında en yüksek ölüm oranına sahip 94'üncü ülke konumundadır. Türkiye'de kentsel alanda temiz içme suyuna erişim oranı % 100 iken, kırsal alanda % 99'dur. Temel altyapı olanaklarına erişim oranı kentsel alanda % 97 ve kırsal alanda % 75'dir.

UNICEF Raporu'nda, bir yandan sorunlar dile getirilirken, diğer yandan dünyadaki hızlı gelişmeler ve teknik ilerlemenin sorunlara çözüm üretebi-

lecek bir potansiyeli de beraberinde getirdiğine inanılmaktadır. Dünyanın geçirdiği hızlı değişim ve dönüşümün çocuklar açısından oluşturduğu risklerin en düşük düzeye indirmek ve yararları en yüksek düzeye çıkarmak için yeni ürünler, yeni süreçler, yeni işbirlikleri ve yeni işbirliği modellerine gereksinim olduğu saptaması yapılmaktadır.

Ama "bu hızlı değişim ve dönüşüm" ile "henüz temiz suya dahi ulaşamayan" çocukların nasıl buluşturulacağına hiç değinilmemektedir. Dünyanın bölünmüşlüğüne ve buna bağlı göç olgusuna nasıl bir çözüm getirileceğine hiç değinilmemektedir. Yıllardır yinelenen yüksek ölüm oranı istatistiklerinin sorumluluklarına değinilmemektedir. Raporun adının "Durum saptaması" olduğu düşünüldüğünde, zaten bunun ötesine geçmeyi planlamadığı da anlaşılmaktadır. Ancak dünyanın gereksinmesi, yıllardır yayınlanan bu "durum saptamaları"ndan öte, çözüm önerisinin ne olduğunun tartışılmasıdır. "Bu hızlı değişim ve dönüşüm"

indeki dünyaya, bu çaresiz görüntü yakışmamaktadır. Hele "geleceğin hayalini kur deyip" çocukları çaresizlik bataklığında yalnız bırakmak hiç mi hiç yakışmamaktadır.

Geleceğin hayali şudur : Gülen çocuklar.

Dipnot

(1) UNICEF, (2014), The State of the World's Children 2015 –Reimagine the future, New York: UNICEF (United Nations Children's Fund) Press. (<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Unicef%20SOWC%202014%20web.pdf>)

Çocuk Emeğinin Coğrafya Atlası 2015

Hazırlayan : Damlanur TAT**

Çocuklar her zaman toplumların en savunmasız üyeleri olmuşlardır. İnsanoğlunun üretmeye başladığı günden beri; ailelerindeki, kabilelerindeki veya toplumdaki büyüklerine yardım edenler de çocuklar olmuştur. Bu yardım etme işi onların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zaman zaman katkıda bulunsada çocuklar; sömürülme, aç bırakılma, uzun saatler boyu zorla çalıştırılma, yaralanma ve bazen de hayatlarını kaybetme ile karşı karşıya kalmışlardır. Zamanla çocukların iş hayatından uzaklaştırılmaları, korunmaları ve okula devam etmeleri ile ilgili yerel, ulusal, uluslar arası ve ulus üstü boyutta çalışmalar yapılsa da çocuk işçiliği bugün hala varlığını devam ettirmektedir.

Bu çalışma Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı gönüllüsü Onur Sunal tarafından 2006 yılında ilk kez hazırlanan Çocuk Emeğinin Coğrafya Atlası çalışmasının devamı olarak hazırlanmış ve Vakfın internet sitesinde yayınlanmıştır. Amaç çocuk işçiliğinin bugünkü (2015 yılı itibarıyla) durumunu ve 2006 yılından bugüne kadarki değişimi gözler önüne sermek olmuştur. Bu yüzden bir önceki çalışmada incelenen ülkelere sadık kalınmıştır, ülkeler aynı yöntemle incelenmiştir. Çalışmanın kapsamı 107 ülke olarak belirlenmiş, bu ülkeler 5-14 yaş arası çocuk işçiliği, balıkçılıkta çocuk emeği, çocuk askerler, çocuk ev hizmetçileri, çocuk fahişelik ve ticari cinsel istismar, madencilikte çocuk emeği, tarımda çocuk emeği ve tarımda ticari sömürü bağıkları altında haritalandırılmışlardır.

2006'dan 2015'e

Dünyada Çocuk Emeği

Dünya'da çocuk işçiliği ile mücadele her geçen gün önem kazanmakta, yapılan çalışmalarla çocuk işçiliğinin önlenmesi yönünde başarılar elde edilmektedir. 2000 yılında 246 milyon, 2006 yılında da yaklaşık 220 milyon olan 5-17 yaş arası çocuk işçiliği, 2012 yılına gelindiğinde 168 milyona kadar düşmüştür. 2000 yılından 2012 yılına kadar 78 Milyon çocuk, yani 2000 yılındaki rakamın yaklaşık 3'te biri, "çocuk işçi" olmaktan çıkarılmıştır. Oransal olarak incelen-

diğinde de kızların %40'ı, erkeklerin %25'inin çocuk işçi olmaktan çıktığı söylenebilir⁽¹⁾.

Afrika'da Çocuk Emeği

Daha önce de olduğu gibi, Afrika'da çocuk emeğini önlemeye yönelik çalışmalar hem ulus devletler hem de Uluslar arası kuruluşlar tarafından sürdürülmekte, desteklenmektedir. Bunların sonuçları da rakamlara yansımakta, kısa süreli çalışmaların bile sürece ne kadar katkıda bulunduğu ölçülebilmektedir.

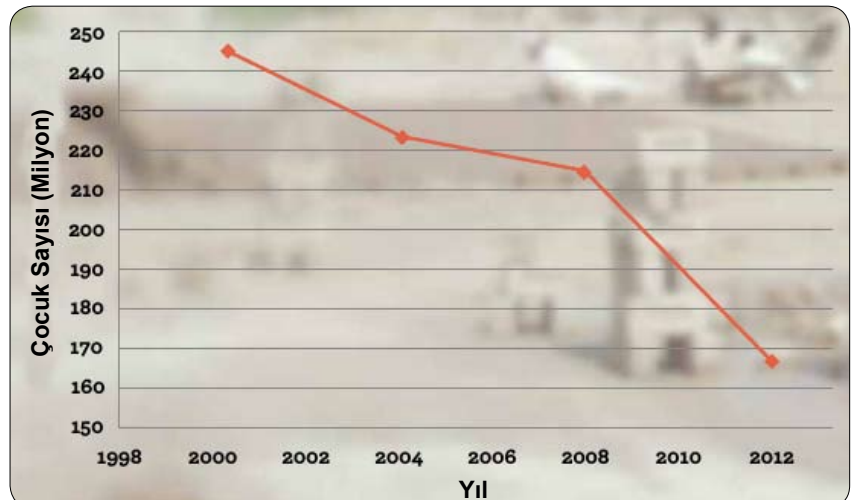
2000'li yılların başında çocuk nüfusunun artmasıyla birlikte artış eğiliminde olan Afrika'da çocuk işçiliği, çocuk nüfusunun aynı eğilimi sürdürdüğü 2008 yılında 58,2 milyondan, 2012

yılında 57,6 milyona düşürülmüştür, aktif halde çalışan çocukların oranı ise %28,4'ten %26,2'ye çekilebilmiştir.

Bölgede, ülkeler arasında çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik siyasi bir görüş birliği olmakla birlikte, gide rek artan sayıda ülke çocuk işçiliği ile mücadeleye yönelik ulusal planlar hazırlamaktadır. Dahası; çocuk işçiliğini önlemeye yönelik işbirlikleri kurmak da bu alanda faydalı görülen bir durumdur. 2013 yılında 2 yerel bölgede ülkeler bir araya gelmişler ve bilgi, deneyim paylaşma yoluna gitmişlerdir.

Dünyanın en fakir ülkelerinin yer aldığı Afrika çocuk işçiliğinin her çeşidinin görülebildiği bir kıtadır.

Çocuk İşçiliğinin Küresel Eğilimleri (5-17 Yaş Grubu)

* Uluslararası Çalışma Örgütü Dünya Çocuk İşçiliği Raporu 2015

** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

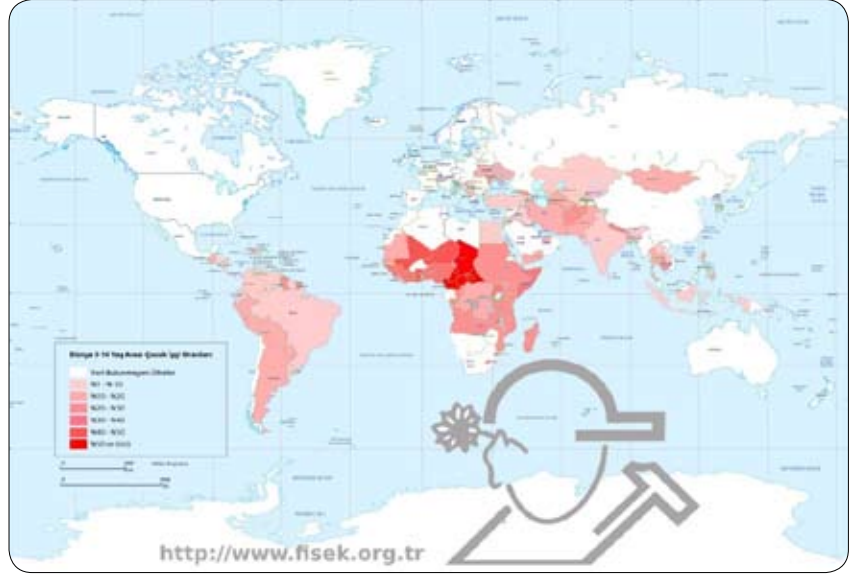
Örneğin Afrika'daki çocukların ülkelerde yaptıkları bazı işler şunlardır; Sierra Leone'de yük taşımacılığı, Güney Sudan'da sığır pisliği toplayıcılığı, Nijer'de insan kaçakçılığı kaynaklı ticari yünden cinsel sömürü ve Zambia'da tarımda zorla çalıştırılma. Afrika aynı zamanda çocuk işçiliğinin en sık karşılaşıldığı kıtadır. Çocuk işçiliği Çad'da %53, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde %51, mali'de %46 olarak belirlenmiştir.

Asya Pasifik Ülkeleri

Çocuk işçiliği Asya Pasifik ülkelerinde de düşüş eğilimindedir. Hatta 2008–2012 yılları arasında, çocuk işçiliği sayısının en çok azaldığı ülkeler Asya Pasifik ülkeleridir. 2000 yılında 127 milyon olan çocuk işçiliği, 2012 yılına gelindiğinde 64 milyon olarak belirlenmiştir. Buna rağmen bölge, hala en çok çocuk işçiliğinin en çok olduğu bölgedir. Örneğin Hindistan'da 2001 yılında 11,3 milyon çocuk çalışırken, bugün bu sayı yaklaşık 4 milyona düşmüştür⁽²⁾.

Ayrıca araştırma sürecinde Asya-Pasifik ülkelerindeki bazı geleneklerin de çocuk işçiliğine neden olduğu ve çocuk işçiliğini arttırdığı belirlenmiştir. Örneğin; borçların para ile değil de doğrudan işçilik ve istihsal gücü ile ödenmesi olan "bağlı emeği" de içeren zorla çalıştırma şekli bugün hala Nepal'in sorunlarındandır. Çocuklar da bu şekilde çalışan anne babalarının yanında ve onlarla aynı statüde hayata devam etmektedir. Fiji'de ise, ailelerin çocuklarını eğitim almaları ve kaldıkları evde hafif ev işlerine yardımcı olmaları için başka ailelerin yanına göndermeleri onları cinsel ve fiziksel olarak korunmasız bırakmakta, zorla daha ağır iş yapmaları için zorlanmalarına neden olmaktadır.

Dünya 5-14 Yaş Arası Çocuk İşçi Oranları Haritası

Latin Amerika ve Karayipler

Latin Amerika ve Karayipler'de, ülkelerin çocuk işçiliği oranları değişiklik göstermektedir. Örneğin çocuk işçiliği oranı Haiti'de %29, Guyana'da %23 iken; Panama'da %4.5, Honduras'da %7 olarak belirlenmiştir. Bu farklılıklar, ülkeler üzerinde tek tek çalışarak anlaşılabilir. Kısaca değinmek gerekirse, çocuk işçiliğinin yüksek oranda olduğu Haiti'de 2010 yılında yaşanan deprem çocukları da etkilemiştir. Haitili çocukların, çocuk işçi olarak çalışmalarını önlemek için proje yürütülse de bu öngörülemez sorun çocuk işçiliğinin depremden önceki seviyelerin altına indirilmesini zorlaştırmıştır.

Çocuk işçiliğinin düşük olduğu ülkelere biri olarak Brezilya(%3.5) ise, sosyal koruma programları bütçe

tahsisi açısından(2013 yılında \$24.4 Milyar), birincilik bayrağını taşımaktadır. Ayrıca hükümet, çocuk işçiliğinin önceliklendirilmesi için iş denetmenliği sistemi dahilinde yeni bir yol haritası oluşturmuş ve iş denetmenleri için yeni bir ulusal gelişim akademisi kurmuştur.

Tüm farklılıklarıyla Latin Amerika ve Karayipler'de çocuk işçiliği 2000 yılında yaklaşık 17,5 milyon iken 2012 yılında 8,9 milyona indirilebilmiştir.

Sonuç

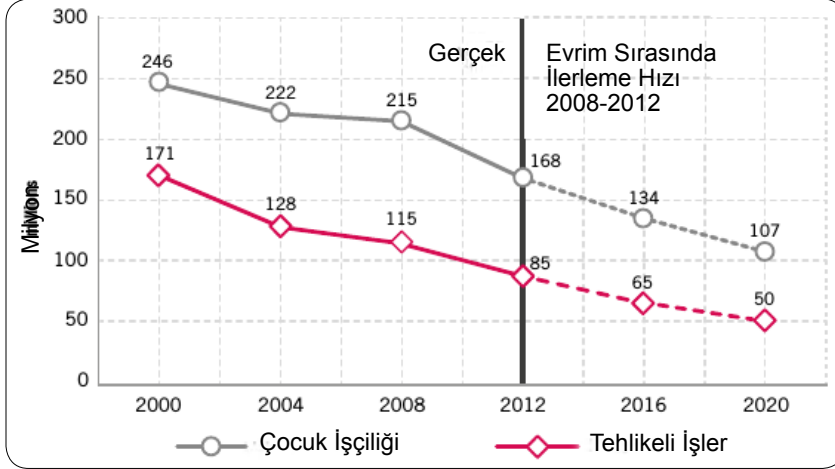
Bu çalışmada çocuk işçiliğinin bugünkü durumu, bulunabilen en güncel verilerle sizlere sunulmaya çalışılmıştır. www.fisek.org.tr adresinden ulaşabilebileceğiniz Çocuk Emeği Coğrafya Atlası çalışmasında tek tek ülke incelemesi yapılmıştır. Yukarıda sunduğumuz özetle ise,

www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espr=2&ie=UTF-8#q=Global

Grafik 1: Tehlikeli İşlerde Ve Çocuk İşçiliğinde Çalışan Çocukların 2000-2012 Yılları Arası Durumu ve 2008-2012 Yıllarındaki Süreç İşliğinde 2016-2020 Yıllarının Öngörüsü

çocuk işçiliğinin en çok olduğu kıta ve bölgelere odaklanılmıştır. Bu ülke ve bölgelerde, hatta dünyada çocuk işçiliğinin düşüş eğiliminde olduğu bilinse de bugün çocukların yaklaşık %10'u çocuk işçisi olarak hayatına devam etmektedir. Aşağıdaki tabloda, çalışma dahilindeki ülkelerde, verilerine ulaşılabilen ülkelerdeki çocuk işçiliğinin yoğunluğuna dair tabloyu bulabilirsiniz.

Türkiye de çocuk işçiliğinin düşüşü ülkelerden biridir. 2000'li yıllardan geriye gidilecek olursa; 1994'te yaklaşık 1 milyon çocuk ekonomik işlerde ve ev işlerinde çalışmaktaydı. Bu durum 2000'li yıllara yaklaşıldıkça 600.000'lere kadar düşürülebilmektedir. 2000'li yılların başından beri uygulanan programlar sayesinde çocuk işçiliğinin daha da düşürüldüğü bilinmektedir. TÜİK'e göre 2012 yılında, 6-14 yaş grubunda ve ekonomik işlerde çalışan çocukların sayısı 292.000 olarak belirlenmiştir.

Dünyada çocuk işçiliğindeki düşüş eğiliminin, bundan sonraki yıllarda da aynı eğilimde olması beklenmektedir. Bu beklentinin gerçekleşebilmesi için hükümetlerin, işverenlerin, çalışanların, sivil toplum örgütlerinin, uluslar

arası ve ulus üstü örgütlerin, öğretmenlerin, ailelerin ve toplumdaki tüm aktörlerin dikkatle ve dayanışma içinde çalışması gerekmektedir. Bugüne kadar pek çok adım atılmış, başarılar elde edilmiş olsa da; dünyanın pek çok ülkesinde çocuklar, köle gibi satılmakta, çok zor koşullarda zorla çalıştırılmakta, hayatlarını hiç de hak etmedikleri şekillerde sürdürmektedir.

Dipnotlar

(1) <http://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm>

(2) The Department of Labor's 2001 Findings on the Worst Forms of Child Labor

Kaynaklar:

<http://www.fisek.org.tr/projeler/cocuk-emeginin-cografya-atlasi/2015-2/>

Global Child Labour Trends 2008-2012, International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)- Geneva: ILO, 2013.

TÜİK, Yaş Grubu, Cinsiyet Ve Çalışma Durumuna Göre Çocuklar.

ınmek için merdiven olmalıdır.

yerleştirilmelidir. İskeleye çıkmak ve ları) (en en az 15 cm olan tahta vb) seçge) ve süpürgelikleri (topukluk-yükseğe), orta korkuluk (47 cm yük- (çalışma alanı seviyesinden 100 cm

9. İskeletin üst korkuluğu yapılmamalıdır.

asılmalı ve iskeletin topraklanması durumuna göre Kırılmaz, Sarı, Yeşil)

8. İskele uyarı levhaları (iskeletin düzenli tutulmasını sağlamalıdır.

7. Çalışma alanının temiz ve bulundurulmalıdır.

ve kişilerin iletişim geçecek kişi durumlarında iletişim geçecek kişi

6. İletişim araçları ve acil dirtilmelidir.

5. Çalışma alanının güvenliğini sağlamak için emniyet gözcüsü görevlen-

4. Barut iş güvenliği ayakakabısı, ilk gözlüğü de kullanılmamalı ve emniyet kemeri uygun ankray

3. Çalışacakları alandaki risk faktörleri ve çevre güvenliği hak-

2. Çalışanların; İş Giriş veya Periyodik Muayene Formu" na

1. İskele Kurulum Elemanı (Seviye 3) ulusal meslek stan-

dard (RG:03.11.2011, sayı: 28104 (Mükerrer) ve Mesleki Yeterlilik Kurumu Mesleki Yeterlilik Belgesi

2015, Sayı : 29366) göre sertifikaya da diploma sahibi nitelikli kişiler

Ne yapılmalı ?

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

> Sayfa 23'ün yanıtı

YAPILAR VE ÇEVREMİZ

Cihat UYSAL*

“Taş devri, taşlar tükendiği için sona ermedi.”

Arap söylemi

Yapı yapmak insanoğlunun en eski çabası. Yaşama yeri için ağaç, mağara gibi çevre öğelerinden sonra insanoğlunun yeryüzünde göç edip yayılmasıyla, yapı yapma gereği ortaya çıktı. Başlangıçta, taş, çamur, saman, kerpiç... ile insanoğlu duvar yapmaya başladı, duvarların üstünü kapamayı becerdi. Sonunda yapı teknik ve teknolojinin gelişmesiyle yapı, çevre tasarımı ve yapımı çözüm seçenekleri hedefini arayan ok haline geldi. Ok yaydan çıktı ve nereye varacağı belli değil. Bu hedef arayışında, uygarlığın beşiği dediğimiz ülkemizde bir yandan Avrupa idolleştiriliyor, diğer yandan ABD'nin teknolojik öncülüğüne özeniliyor. Ortaçağ Avrupa'sı kentlerinde yapılmış yapıların duvarlarında, yapıldığı dönemin yapı yapma becerisinin gelişmişlik düzeyini görürüz. Görülen toplumun da yararına sunulmuş altyapısı ile bir güç göstergisi sergilenir. Bu düzey yalnız yapının kendisine değil, yapının çevresine de yansıyor. Bugün de aynı yapılar korunmakta ve altyapısı etkin biçimde kullanılan bir çevrede varlığını sürdürmektedir. Kentlerin oluşumunda nüfus artışıyla oluşan yapı yoğunluğu, metro, tünel gibi ulaşım, altyapı çözümleri takma-yapıştırma yöntemi ile eklenerek kontrol altına alınıyor denilebilir. Yapılanlar imparatorluklar tarafından dünyayı sömürü birikimi ile elde edilmiştir. Ve feodalitenin, aristokrasinin anavatanı olan Avrupa, bu konuda yeryüzündeki tek örnek. Yeryüzünün yeni ekonomi politik koşulları Avrupa ülkelerinin birbirine sarılarak kendilerini korumalarına yetecek mi? bilinmez. Avrupa dışında kalan örnekler daha çok ABD gibi ortaçağ dönemini mayalandıramamış ya da bizim gibi sanayileşme dönemini yaşamamış ülkelerde görülür. Örneğin ABD, kamusal yapılarını antik dönemin biçimsel motiflerini kullanarak, aradaki boşluğu kapamaya çalışmıştır. Beyaz Saray'ın kolonlarının ve kolon başlıklarının antik mirastan ödünç alınan Lyon tarzı olduğunu söylemek yeter. Ülkemizde tarihi yerleşim adlarının sürekli değiştirilmesi, yeni bir tarih yazma hevesi sürerken, Philadelphia'nın Alaşehir'in eski adı olduğunu söylemek sanırım konuyu aydınlatıcı olur. ABD, tarih ihtiyacını yaşlı toplumlardan ödünç alırken bizim kimlik arayışımız sürüyor.

* Y. Mimar

Yol, kaldırım, direk, kanal ile başlayıp onun altyapısını oluşturan temel, drenaj, atıksu, enerji...v.b. gibi yapılar gelişmişlik olarak algılanıyor. Tasarım, yapı uygulama teknik ve teknolojisindeki yeniliğe (!) erişen ülkeler, ekonomik pazarlandığı ülkenin insanını “müşteri” ye dönüştürüyor.

Çok hızlı yerleşme ve yaşama geleceği olan ABD toplumu da benzeri bir yerleşme, doğaya meydan okuma gücü varken yine de sorun sürüyor. Her yıl taşan nehir, yıkılan köprü, sular altında kalan yerleşimler onları yıldırmıyor. ABD adeta afet laboratuvarı. Bilgi ve eğitimin liderliğini yapmalarına, teknolojinin en ileri yöntem ve uygulamalarına sahip olmalarına karşın, onlar da sorunu çözenin parasal kaynağını bulamıyorlar. Çünkü onlar kamusal yapılanma yerine sermaye yapılanmasının bedelini ödüyor. Bu durum bizim “küçük Amerika” olma sloganını çağırıştırıyor. Benzeri durum dünyanın yeni zenginleri olan Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan için de geçerlidir.

O halde, bu olup bitenin adına uygarlık demek ne kadar doğru. Benim öteden beri aklımda yer alan bu kuşku, yaşımla ilerledikçe artıyor ve beni kötümserliğe itiyor. Günümüzdeki oluşumun, yerleşim yöntemleri, yapı üretimi açısından gerçek zamanlı bir görüntüsüne bakılırsa, geçmiş aratan bir bozulmanın artarak sürdüğünü görürüz. Gözümüzü ve aklımıza egemen olan, güç gösterisine dönüşen “gösteri” yapıları korkutucu. Görünen o ki, çağdaş diye sunulan yapılar insanın kendine ve çevresine yabancılaşmasından başka bir şey değil. Kimse bana bu olan bitenin modernizmin gelişmiş bir sonucu olduğuna inandıramaz. Çünkü, modernizmin içinde yer alan insan, insan hakları, özgür yaşam gibi hedef ve öngörüler giderek küçülüyor. Adeta, piramitleri yaptıran firavunlar yeniden gündemde, değişen teknik ve teknoloji. Sonuç olarak, taş devri taşlar tükendiği için sona ermedi, ancak, sona erdi de ne oldu sorusunu yanıtlamak gerek.

Tarım İşçilerinin Yol Kazaları ile Kötü Yaşam Koşulları: Böyle Gelmiş Böyle Gitmez

A. Gürhan FİŞEK*

İşçi taşıyan tarım araçlarının karıştığı kazalarda, gün geçmiyor ki, bir çok can yanmasın.

Asma yaprağı, fındık ya da elma toplamaya giderken ölen bu insanların, elde etmeyi bekledikleri gelir çok düşük. Otobüs tutmaya güçleri yok. Yoksa “astarı yüzünden pahalıya gelecek” (1,2,3,4,5,6,7).

Can bu kadar ucuz mu? “Tarım aracı ile ya da kamyon arkasında balık istifi taşıma olgusu”nun binlerce kez yinelenildiğini düşündüğümüzde, kazaya uğrama olasılığı düşüyor. Yokluk ve yoksulluk içindeki kişiler, “bize bir şey olmaz” düşüncesiyle, tekrar tekrar bu hatayı yapıyorlar.

<http://direnemek.org/wp-content/uploads/2015/07/tarim-iscileri-zor-sartlarda-calisiyor.jpg>

Gezici tarım işçileri, çalışmak için gittiği kentlerde zor koşullarda yaşam mücadelesi veriyor.

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

"İşçi taşıyan servis ve araçlar denetlenmediği müddetçe bu ölümler kaçınılmazdır. Devlet tarım işçilerinin ulaşımının insan taşımaya uygun araçlarla yapılmasını, araç ve trafik güvenliğini almakla yükümlüdür." (<http://t24.com.tr/haber/hdpli-levent-tuzel-manisada-kamyonet-kasasında-olum-e-giden-15-tarim-iscisinin-sigortalı-mi,302172>)

Buna karşın, Karayolları Trafik Kanunu açıkça, kamyon kasalarında ya da romorkörlerde insan taşınmasını yasaklıyor. Haklı. Çünkü ölümcül bir taşıma biçimi bu.

Köylülerin “Otobüs tutmaya gücü yok”. Kimin var? Kamu yönetiminin... Bakanlıklar, tıpkı 112 Cankurtaran Servisi gibi, bir taşımacılık zinciri kurmalı. Mantık aynı : Can kurtarma. Örgütleyen aynı : Kamu.

Mevsimsel (ya da haftalık) anlaşmalarla ve telefonla istendiğinde adrese gönderilecek araçlarla, bu insanların ücretsiz tarlalara taşınmasının sağlanması gerek. Bu, sosyal devletin görevi. (Bir zamanlar 112 Cankurtaran Servisi de kurulmamıştı ve hasta-yaralıların taşınmasında benzer sıkıntılar yaşanmaktaydı).

Kamusal taşıma hizmetine bir başka örnek, “taşımali eğitim” adıyla öğrencilerin köylerinden okula taşınmasıdır. 2013 yılında kamu, bu hizmet için bütçede 860 milyon TL değerinde yer ayırmıştı (8).

Bir de mevsimsel ve geçici olarak tarım kesiminde yaşanan sorunlar var. Bu sorunların, başta gelenlerinden biri de, yerlerinden yurtlarından çok uzaklara göç eden tarım işçilerinin yaşama ve barınma koşulları ... Sürekli yer değiştiren ve yokluk-yoksulluk içindeki kalabalık ailelerin, çadırlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaları da toplumsal bir yaradır. Sağlık koşullarının kötülüğünün yanında, aile-

Mevsimlik tarım işçilerinin kötü koşullardaki yaşam mücadelesi : Çoluk çocuk göç ederek fındık bahçelerinde fındık toplayan mevsimlik işçilerin bir çoğu kendi imkanlarıyla kurdıkları derme çatma çadırlarda kalıyor. Elektrikleri yok, su ihtiyaçlarını ise taşıma suyla karşılıyorlar. (<http://www.mardinarena.com/images/news/2014-08-14-mevsimlik-tarim-iscilerinin-kolelik-kosullarinda-yasam-mucadelesi---2.jpg>)

Hafif ticari araç tarım işçilerini taşıyan kamyonete çarptı: 14 yaralı : Sakarya'nın Hendek İlçesi yakınlarında, D-100 Karayolu'nda emniyet şeridinde park eden TIR'a çarpmamak manevra yapan hafif ticari araç, mevsimlik işçileri taşıyan kamyonete çarptı. Kamyonet devrilerce sürüklenirken, her iki araçta bulunan 14 kişi yaralandı. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/326305/Hafif_ticari_arac_tarim_iscilerini_tasiyan_kamyonete_carpti_14_yarali.html)

Tarım işçilerini taşıyan minibus devrildi : 16 yaralı : Aksaray'da tarım işçilerini taşıyan minibüsün devrilmesi sonucu meydana gelen kazada, aralarında çocukların da bulunduğu 2'si ağır 16 kişi yaralandı. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/324881/Tarim_iscilerini_tasiyan_minibus_devrildi_16_yarali.html)

Yine tarım işçilerini taşıyan kamyonet kazası, yine ölüm: Manisa'nın Göl-marmara ilçesinde 15 tarım işçisinin öldüğü trafik kazasının üzerinden daha 10 gün geçmeden bir üzücü olay da Gaziantep'te yaşandı. Tarım işçilerini taşıyan kamyonet, lastiği patlayınca takla attı. Kazada 1'i bebek 3 kişi öldü, 13 kişi de yaralandı. (<http://www.rotahaber.com/guncel/yine-tarim-iscilerini-tasiyan-kamyonet-kazasi-yine-olum-h541371.html>)

leri ile birlikte göçetmekte zorunda olan çocukların eğitim koşulları da çok kötüdür.

Kamu yönetiminin bu soruna gözünü yumduğuna sıklıkla tanık olmaktadır. Mevsimsel-geçici tarım işçilerinin barınma-beslenme-sağlık-eğitim sorunlarını tek başlarına aşmalarına olanak yok. Bu noktada kamu yönetiminin devreye girmesi gerek. Kamunun bu konuda çeşitli olanakları ve çok ender de olsa bu konuda yaptığı uygulamalar var. Deprem olasılığına karşı hazırlık olarak yapılmış alanların geçici olarak tarım işçilerinin kamp kurması için ayrılması; kamu hizmeti yapan öğretmenlerin ve hekimlerin-hemşirelerin bu yaşam merkezlerine yönlendirilmeleri, daha önce denendi. Eskişehir-Alpu'daki bu denemeden bu yana, 12 yıl geçmesine karşın, yaygınlaştırılmadı (9) . İnsanlar, kendi çaresizlikleri ile başbaşa bırakıldılar. Bir an önce böylesi örnek yaşam alanları çoğaltılmalı ve yoksulluk içindeki insanların kullanımına açılmalı.

Sosyal politika dediğimiz zaman, ne kadar geniş bir yelpaze ile karşı karşıya olduğumuzu unutmamalı. Yalnızca yakıt, beslenme ve "nakit para transferi" ile baştan savmalıyım.

KAYNAKÇA :

1. Hafif Ticari Araç Tarım İşçilerini Taşıyan Kamyonete Çarptı : 14 yaralı (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/326305/Hafif_ticari_arac_tarim_iscilerini_tasiyan_kamyonete_carpti_14_yarali.html#)

Yine tarım işçisi yine kaza : Konya'nın Hadım ilçesinde tarım aracının devrilmesi sonucu 1 kişi öldü, 16 kişi yaralandı. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/325461/Yine_tarim_iscisi_yine_kaza.html)

Onca kaza akıllandırmadı : Sık sık ölümlü kazalar yaşanmasına rağmen tarım işçileri yine kamyonette taşındı. Ve Nizip'te kaza yapan kamyonette 3 kişi yola savrulurken feci şekilde can verdi. (<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/onca-kaza-akillandirmadi-117069h.htm>)

Katliam gibi kaza: 15 işçi öldü, 13'ü kadın : Alınan bilgiye göre, tarım işçilerini taşıyan ve plakası henüz belirlenemeyen açık kasa kamyonet, Hacıveliler Mahallesi mevkinde, 09 DZ 344 plakalı tır'a çarptı. Kazada, 15 kişi hayatını kaybederken, 2 kişinin de yaralandığı öğrenildi. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/314635/Katliam_gibi_kaza_15_iscisi_oldu_13_u_kadin.html)

2. Konya'nın Hadım ilçesinde tarım aracının devrilmesi sonucu 1 kişi öldü 16 kişi yaralandı. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/325461/Yine_tarim_iscisi_yine_kaza.html#)

3. Tarım işçilerini taşıyan minibus devrildi : 2'si ağır 16 yaralı. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/324881/Tarim_iscilerini_tasiyan_minibus_devrildi_16_yarali.html#)

4. Katliam gibi kaza : 15 işçi öldü 13'ü kadın (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/314635/Katliam_gibi_kaza_15_iscisi_oldu_13_u_kadin.html#)

5. Tarım işçilerinden yine ölümlü kaza (<http://www.rotahaber.com/guncel/tarimiscilerinden-yine-olumlu-kaza-h541258.html>)

6. Yine tarım işçilerini taşıyan kamyonet kazası yine ölüm (<http://www.rotahaber.com/guncel/yine-tarim-iscilerini-tasiyan-kamyonetkazasi-yine-olum-h541371.html>)

7. Onca kaza akıllandırmadı (<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/onca-kazaakillandirmadi-117069h.htm>)

8. Yazar İsa (2012) : Taşımali Eğitimin Maliyeti 860 Milyon TL, Zaman Gazetesi, 10 Kasım 2012.

9. Kantay Atilla (2003) : Kırsal Kesimde Çalışan Çocukların Geleceğe Yönlendirilmelerinde Mülki İdarenin Rolü , A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi s.61.

Elektrik: Kuşlar Ölmezdi, Yangın Olmazdı !

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Usta yazar **Yaşar Kemal**'in konusunu İstanbul'dan alan "**Kuşlar da Gitti**" romanının bir yerinde;
"-İnsanlık öldü mü? dedim
-Yok, dedi, ölmedi, ölmedi ama **bir yerlerde sıkıştı kaldı** herhalde
-Nerede kaldı acaba?
Mahmudun yüzü bir an sevinç ışığında şakıdı. İnsanlık belki Mahmudun bu ağız dolusu gülücüğünde, yürek dolusu sevincindedir, kim bilir, belki **kuşlar da gitti**, dedi Mahmut sonra hiç konuşmadık. **Kuşlar da gitti, kuşlarla birlikte de..ne olacak kuşlar da gitti**"der⁽¹⁾
Eşi dönecek diye göç etmiyor!

Resim 1 – Bayburt, Arpalı beldesi'nin mecnun leyleği ⁽²⁾

Ancak Anadolu'da gitmeyen kuşlar da var. Bayburt'un Arpalı beldesindeki Merkez Camii'nin kubbesindeki eşi 10 yıl önce **elektrik akımına kapılarak telef olan leylek**, o tarihten itibaren sert geçen kışa rağmen göç etmiyor (Haberin tarihi:07/11/2013) ^(3,4).

Resim 2 – Yüksek gerilime kapılan leylek ⁽⁵⁾

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Özellikle yaz aylarında leyleklerin elektrik tellerine çarparak akıma kapılmalarına sıkça tanık olunmaktadır (AKE-DAŞ Şarkikaraağaç işletme şefliği, 17 Ağustos 2015) ⁽⁶⁾

Resim 3- Elektrik akımına kapılan yavru/genç leylek ⁽⁶⁾

Özellikle bir çok yavru leylek uçuşa denemeleri sırasında, **elektrik tellerine çarpılarak yaşamını yitirmektedir** (Haberin tarihi:17 & 19.02.2010, Söke'ye bağlı Avşar Köyü) ^(6,7,8).

Elektrik akımına kapılarak yanmaya başlayan kuş (ör:Leylek, atmaca, karga vb.) direktten aşağıya düşerse ne olur ?

(Yüksek) Gerilim direklerinin altındaki bitkilerin (ot, ekin ve çalıların) özellikle kuruduğu aylarda **yangın çıkmasına neden olur**. 15.08.2012 tarihinde Bandırma'nın Ayyıldız tepesinde tanık olduğumuz ve söndürdüğümüz bir yangın başlangıcı ve yanan leylek Fotoğraf 1 ve 2'de görülmektedir.

Resim 4a ve 4b – Bandırma'da akıma kapılan leylek ve çıkan kuru ot yangını.

Olay 1, 15.08.2012 - Bandırma Ayyıldız Tepesi, Elektrik direğinde akıma kapılıp yanarak yere düşen leyleğin başlattığı yangın. (*Tesadüfen o anda orada geçen elektrik üretim şirketi çalışanlarınca söndürülmüştür*).

Kuş'lar Yangın Çıkarmış !

Kırsal bir gezinti yapıldığında leylek, karga, şahin, kartal, atmaca gibi kuşların özellikle elektrik direklerine konduğu ya da yuva yaptıkları gözlemlenebilir. Bunların elektrik direklerine konup- kalkma sırasında kanatlarını elektrik iletim hatlarına temas etmeleri durumunda akıma kapılması nedeniyle yanarak yere düşmeleri sonucu, kendilerinin telef olmalarının yanı sıra, direk altında bulunan bitkilerin (ot, çalı, orman ya da ekili alanların) yanmasına, **ciddi miktarda maddi kayıplara** neden olduğunu, **çalışanların ve yöre halkının yaşamlarını tehdit ettiğini** ya gözlemleriz ya da yazılı ve görsel basından izleriz. Örneğin:

Olay 2, 28.06.2012 - Yüksek Gerilim Hattına Konan Karga Yangın Çıkardı

Çanakkale'nin Çan İlçesi'nde, yüksek gerilim hattına konan karga yanarak telef olurken, düştüğü otluk alanı tuşturup yangına neden oldu ^(9,10).

Resim 5 – Çan'da karga'nın çıkardığı yangın^(9,10)

Resim 6- Bilecik Gülümbe köyünde YG'den yanan leylek⁽¹¹⁾

Olay 3, 05.09.2012 - Silifke ilçesine bağlı Kurtuluş köyünde elektrik akımına kapılan leylekler telef oldu

Köy Muhtarı Zeynel Özkan, Uluslararası Ramsar Sözleşmesi ile koruma altında bulunan **Göksu** Deltası'nda yer alan Kurtuluş köyünde, çok sayıda leyleğin elektrik çarpması sonucu telef olduğunu söyledi ^(12,13).

Resim 7(a, b) - Çavundur köyünde telef olan leylekler ^(12,13)

Olay 4, 14.07.2014- Elektrik teline takılan leylek yangın çıkardı

Şarkikaraağaç ilçesinin Çavundur köyünde, elektrik nakil hatlarına konan ve **tellerin şase yapması** sonucu alev aldıktan sonra **tarlaya düşen leylek yangına** sebep oldu ^(14,15).

Resim 8(a,b) – Leyleğin konduğu direk ve yanması sonucu neden olduğu yangın yeri ^(14,15)

Olay 5, 16.08.2014 - Bilecik'de güvercin yaktı

Bozüyük ilçesinde, bir kuşun yüksek gerilim hattına çarpması sonucu meydana gelen arazi yangınında 24 dönüm buğday ekili alan zarar gördü⁽¹⁶⁾.

Resim 9 (a,b) –
Bilecik'te elektrik
ve güvercin'in
neden olduğu
yangın⁽¹⁶⁾

Olay 6 , 09.06.2015 - Yılanı elektrik iletim direğine çıkartan şahin (Hawk)

(Benzer olayların sadece Türkiye'de olmadığını gösteren bir örnek) ABD'nin Kaliforniya Eyaletinin San Diego ilinin Sorrento Vadisi'nde **elektrik tellerine değen yılanın çıkardığı kıvılcımlar** çalılık alanın yanmasına ve yaklaşık 10.000 \$ zarara neden oldu^(17,18).

Resim 10 (a,b) – ABD Şahin/Atmaca ve taşıdığı yılanla birlikte yanması^(17,18)

Olay 7, 07.07.2015 - Karga 600 dönümlük araziye kül etti

Batman'da, bir karganın elektrik tellerine çarpması sonucu çıkan kıvılcım nedeniyle 600 dönüm üzerine bulunan Beşiri İlçe girişindeki Kaymakam Raşit Zengin Hatıra Ormanı yandı. Çıkan yangında yüzlerce çam ve fıstık ağacı zarar görürken çevredeki tarım arazileri de zarar gördü^(19,20).

Resim 11 – Elektrik direğinde yanarak yangın çıkartan karga /saksağan^(19,20)

Olay, 10.07.2015- Elazığ'da karga yaktı

Elazığ merkeze bağlı Sütüce ve Yenikonak köyünde çıkan yangında yaklaşık 2 bin dönüm tarım arazisi (ekili) ve meşelik alan zarar gördü. Yangının tarlaların üzerinden geçen elektrik tellerine bir karganın temas etmesi nedeniyle oluşan elektrik kontağı sonucu çıktığı iddia edildi⁽²¹⁾.

Resim 12(a,b) –
Elektrik direğinde
yanan karga
ve oluşturduğu
yangın⁽²¹⁾

Olay 8, 23 & 25.07.2015- Tarla Yangınına 'Kuş' Neden Olmuş

Yozgat'ın İnceçayır ve Kababel köyleri ile Sorgun ilçesinin Karakaya ve Dişli köylerinin arazilerinin birleştiği hububat ekili alanda çıkan yangına kuş neden oldu.

Resim 13(a,b) – Yozgat'ta elektrik iletim hattı ve kuşların (karga) neden olduğu yangın ^(22,23,24)

Kartal veya atmaca olduğu düşünülen bir kuşun elektrik hatlarına takılıp, kontak yaptırması sonucunda çıkan kıvılcımların kuru olan ekin saplarını tutuşturarak, yangına neden olduğu düşünülmektedir.”

Sorgun'da son bir hafta içerisinde elektrik trafosuna çarpılan karga nedeniyle yaklaşık 2 bin 100 dönümlük hububat ekili alan kül oldu ^(22,23,24).

Ayrıca; 21.07.2015 - Ulukışla'da Elektrik Akımına Kapılan Karga buğday tarlaları ve orman yangınına sebep oldu ^(25,26).

27.07.2015'de:Çorum'un merkez Narlık köyünde elektrik tellerine çarpan kuşun kısa devre oluşturmasıyla çıkan yangında 80 dönümlük ekili tarla kül oldu ⁽²⁷⁾.

05.08.2015'de ise:Konya'nın Beyşehir ilçesinde elektrik tellerine teması sonucu alev alan bir karga anız yangınına neden oldu ⁽²⁸⁾.

Dünyada ve ülkemizde benzer bir çok örneği sıralamak olasıdır.

Yangın(lar)ın nedeni kuşlar mı?

Bir çok işyeri, tesis, arazi ve orman yangını ekipman arızası (kusurundan) çok insan (ve yönetim) davranışlarının ve uygulamalarının sonucu oluşmaktadır. Bu da eğitimle takviye edilmiş **proaktif programlar** la önlenmesi anlamına gelir. İşyeri (tesis, arazi ve orman) yangınlarının en yaygın nedenlerini öğrenerek ve basit stratejilerle tesislerinizi, tarlalarımızı ve diğer (orman vb.) sahalarımızı güvenli durumda tutmak olasıdır.

İşyerlerinde en yaygın 5 yangın nedeni ^(29,30)

1. Hatalı Elektrik

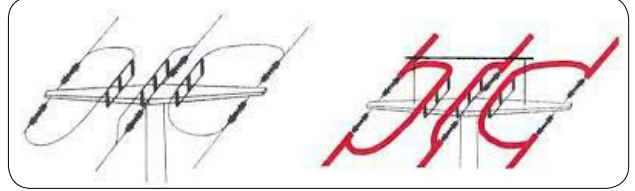
1. Parlayıcı ve Yanıcı Malzemeler
2. İnsan Hatası
3. Genel İhmal
4. Kundaklama
5. Terör

Ne Yapmalı ?

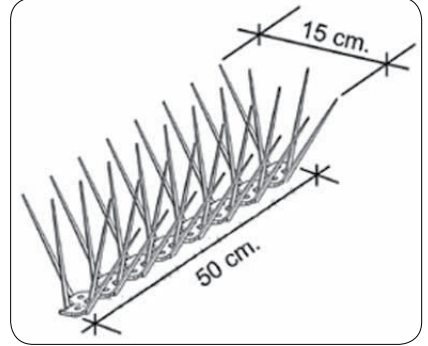
Örnekleri verilen yangınlar (kesinlikle) önlenbilir(di). Kamu erişimine sahip işyerleri ve diğer binalardan, ormanlardan, arazilerden **sorumlu olanlar** doğru davranışlar, yönetmelik ve prosedürler oluşturarak bunları önleyebilirler(di).

Kuşlar Nasıl Korunabilirdi ve Yangın(lar) Nasıl Önlenbilirdi?

Elektrik iletim hattının sahibi/sorumlusu kuruluş veya şirket yöneticileri, işyeri yönetimi, işyeri ve sahanın (gerçek ve uygun yöntemlerle) risk değerlendirmesini tamamlamış ve riskleri kontrol etmek için basit adımlar atmış olsaydı bu yangın(lar) kolaylıkla önlenbilirdi (ve kuşlar ölmezdi).

Şekil 1 a, b, c :
Elektrik direklerinin
üzerindeki iletkenlerin
yalıtılması ve kuş konmaz diken ^(31,32)

Yangın başlayabilmesi için üç şeye gereksinim var – bir **tutuşturma (ısı) kaynağına**, bir **yakıt kaynağına** (yanabilecek bir şeye) ve **oksijene**:

- Isıtıcılar, aydınlatma lambaları, çıplak alev, elektrikli ekipmanlar (çıplak elektrik iletim hatları dahil), sigara ve tütün mamullerini tüketenlerin malzemeleri (sigara, kibrit, çakmak vb.), çok sıcak veya kıvılcıma neden olan diğer şeyler (kesme, kaynak, taşlama) gibi tutuşturma kaynakları,
- Kuru ot, çalı, ağaç gibi bitki örtüsü -ahşap, [kuş tüyü!], kağıt, plastik, kauçuk veya köpük, gevşek ambalaj malzemeleri, atık çöp ve mobilya dahil diğer yakıt kaynakları,
- Çevremizdeki hava dahil oksijen kaynakları.

Yangını önleme veya söndürmek içinse, bu üç etmenden en az birini ortadan kaldırmak gerekir.

Ne Yapmamız Gerekir ?

İşverenler (ve / veya bina sahipleri / işgalcileri – arazi, tesis, tesisat ve (elektrik) iletim hattı sahipleri veya yöneticileri) **yangın güvenliği risk değerlendirmesi** yapmalı / yaptırmalı ve bunu güncel tutmalıdır.

Bu iş sağlığı ve güvenliği risk değerlendirmeleri ile aynı yaklaşımı paylaşan ve bir genel risk değerlendirmesinin bir parçası olarak veya ayrı bir egzersiz (çalışma) olarak da gerçekleştirilebilir. Bu doküman ve çalışma; risk değerlendirme bulgularına dayanarak, işverenlerin(ve diğerlerinin) yeterli ve uygun yangın güvenlik önlemlerinin, bir yangın durumunda yaralanma, mal veya can kaybı riskini en aza indirmek için yerinde olduğundan emin olmalarını sağlar.

İşyerinde ve arazide yangın önlemeye yardımcı olmak için, risk değerlendirmesi; bir yangının başlamasına neden olabilecek , yani tutuşturma (ısı veya kıvılcım) kaynakları [elektrik arki gibi] ve yanabilecek maddeleri [kuşlar dahil], ve risk altında olabilecek insanları belirlemelidir.

Öncelikle riskler(i) belirlenince, bunları kontrol etmek için gerekli önlemler alınabilir. Onlardan tamamen kaçınmanın olası olup olmadığı veya, eğer bu olası değilse, risklerin nasıl azaltılabileceği ve yönetilebileceği düşünülmelidir. Ayrıca eğer bir yangın olur ise (o yangının etkisine maruz kalabilecek) insanların nasıl korunabileceğide düşünülmelidir.

• Bir yangın güvenliği risk değerlendirmesi yapınız

Tutuşturma kaynakları ve yanıcı maddeleri ayrı (yerlerde) tutulmalıdır (bulundurulmalıdır). Kazara yangın oluşmasından kaçınılmalıdır, örneğin çöp birikmesinden kaçınılmalıdır (yanabilir).

Yanıcı / patlayıcı maddelerden olabildiğince güvenli bir şekilde kurtulunmalıdır.

Yangınların nasıl saptanacağını, eğer başlar ise insanların hızla nasıl uyarılacağını, örneğin duman alarmları ve yangın alarmları, veya zilleri düşünülmelidir.

Yangını hızlı bir şekilde söndürmek için yeterli ve doğru yangın söndürme ekipmanı var mı ?

İşyerinin tertipli, düzenli ve temiz olması sağlanmalı, örneğin bir yangını başlatabilecek veya durumunu kötü hale getirebilecek süprüntülerden, toz veya yağlardan, çöp birikmesinden, kuru otlardan kaçınılmalıdır.

(Yüksek Gerilim) Elektrik iletim direklerinin altındaki otlar, çalılar, diğer bitkiler, ekinler (hubat vb.) her yıl (kurumadan) düzenli aralıklarla temizlenmelidir.

(Kapalı işyerlerinde) Yangın çıkışları ve kaçış yolları açıkça işaretlenmiş ve her zaman engelsiz tutulmalıdır.

Çalışanların (ve yöre insanları) prosedür ve yönetmeliklere uygun, yangın tatbikatları da dahil olmak üzere, eğitim almaları sağlanmalıdır.

Risk değerlendirmeleri (ramak kala, olay, kaza, yangın gibi geçmiş deneyimleri göz önüne alarak) düzenli olarak gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir ⁽³³⁾.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı “**Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği**”nde (Hava hatlarının denetimi ile ilgili 67. Madde’de) değişiklik yaparak; “İşletme tarafından belirli sürelerde (**Öneri: yılda en az iki defa**) hava hatları ve direkleri, topraklamalar dahil denetlenmeli ve yoklanmalıdır. [**Üzerine –leylek, kartal, şahin, atmaca gibi geniş kanatlı- kuş konan veya kuşların yuva yaptığı ya da yapacağı (göç yollarındakiler dahil) direklerde (önceden), kuşların elektrik akımına kapılmalara ve yanmamaları ve doğal yaşamın korunması için etkin önlem alınmalıdır. Direk altlarında kuru ot, çalı, hububat(ekin) olmaması için mücadele edilmelidir. (Bu) Yoklama ve bakımın sonuçları düzenli olarak (kanıtları ile birlikte) kaydedilmelidir “ [ve bu kayıt ve kanıtlar elektronik ortamda bakanlığa iletilmelidir].**

Resim 14 (a,b) – Bitki örtüsünün toprak ile bağlantı noktasından çürüttüğü YG iletim hattı (Yalova: 07.01.2005)

Yangınları önlemek ve kuşları korumak için; Elektrik üretim, iletim ve dağıtım kuruluş ve şirketleri (ayrıca) ne yapabilir?

Kontrolleri belirlerken veya mevcut kontroller üzerinde değişiklik yapmayı planlarken aşağıdaki hiyerarşiye uygun olarak risklerin azaltılması düşünülmelidir:

a) **Ortadan kaldırma** (Ör: Makul olduğu ölçüde; elektrik iletim hatlarını yer altına alma,),

b) **Yerine koyma** (Ör: Leylek gibi kuşların yuvalarını iletim hatlarından daha yukarıya kaldırmak, uygun yerlere kuşlar için yuva ve konaklama yerleri yapmak –Resim 15 ve 16) ,

c) Mühendislik kontrolleri (Kanatların değebileceği enerjili hatları/yerleri izole etmek, kuş konmaz dikenlerle kaplamak. Merkezdeki fazın üzerini uzun plastik bir malzeme ile kaplamak ve böylece bu iletkeni yalıtılmak. Merkezdeki faz yalıtılarak kuşun elektrik akımına kapılması önlenilir- Resim 17, 18 ve 19) ,

d) İşaretler/uyarılar ve/veya diğer idari kontroller (YG hatlarının periyodik kontrolleri ve altlarındaki bitki örtüsünü temizlemek),

e) Kişisel koruyucu donanım (?).

Elektrik iletim hatları, direkleri ve tesislerden, kuşların zarar görmemesi –kuşların korunması- için çalışanlarını eğitmelidir.

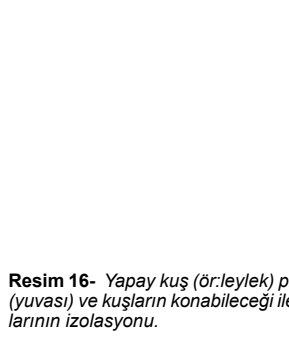
Direklerini “kuşlar için güvenli / kuş dostu” yapmalıdır. Yüksek riskli bölgelerde kuş yaralanmaları veya ölüm önceden nerelerde meydana geldiği araştırılmalıdır.

Ülkedeki resmi kurumlar ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile işbirliği içinde göçmen kuşları ve habitatı korumak için bölge/yöre halkı(nı) eğitilmeli ve ortaklıklar / projeler oluşturulmalıdır ⁽³⁴⁾.

Gediz - Sarıgöl Belediyesi Leyleklere Yeni Yuva Yaptı (12.08.2015)

Resim 15 (a,b) - Yapay leylek (yuva) platformları (15,35,36,37) .

Resim 16 - Yapay kuş (ör:leylek) platformu (yuvası) ve kuşların konabileceği iletim hatlarının izolasyonu.

Ayrıca orta gerilim ve alçak gerilim tellerinin yuvaya yakın bölümleri izole edilerek, direk başlarına iletkenliği önleyici başlıklar geçirilebilir ^(6,38).

Resim 17 - Merkezdeki fazın üzeri uzun plastik bir malzeme ile kaplama ⁽³⁹⁾.

Resim 18- Kuş caydırıcıları⁽⁴⁰⁾

Resim 18 (a,b) – Kuşların konduğu yerlerin izolasyonu^(36,41)

Resim 19 (a,b) - Elektrik direkleri üzerinde kuş konmaz dikenler (İzmit-30.08.2015)

Sonuç;

11 Yıldır Göç Etmeyen Leyleğe Eş Geldi

Bayburt'ta, **Arpalı** beldesindeki Merkez Camisi'nin kubbesindeki yuvasını eşi telef olduktan sonra yörede sert geçen kış mevsimine rağmen 11 yıldır terk etmeyen leyleğe , yeni bir eş geldi (Haberin tarihi:13.11.2013).

Resim 20 – Mecnun leylek 12 yıl sonra yeni eşine kavuştu.

Bayburt'un Arpalı beldesindeki Merkez Camisi'nin kubbesindeki yuvasını (elektrik akımına kapılan) eşi telef olduktan sonra yörede sert geçen kış mevsimine rağmen 11 yıldır terk etmeyen leyleğe eş gelmesi, belde halkını sevindirdi. Çareler tükenmez yeterli sağlıklı ve güvenli yaşayalım^(42,43).

Kaynaklar

- 1-<http://www.uludagsozluk.com/k/ku%C5%9Flar-da-gitti/>
- 2-<http://www.haberturk.com/galeri/yasam/421704-esi-donecek-diye-goc-etmiyor/1/4>
- 3-<http://www.bik.gov.tr/es-hasreti-gocu-unutturdu-haberi-20493/>
- 4-<http://carmencafe.blogcu.com/asik-leylek-goc-etmiyor/13304413>
- 5-http://www.sarkikaraagac.com.tr/haber-6156-akedastan_leylekler_icin_ozel_yuva.html
- 6-<http://www.aydinca.com/avsar-koyu-elektriksiz-kalmiyacak.html>
- 7-<http://www.ekodod.org/index.php/component/content/article/9-uncategorised/53-leylekler-oelmeyecek-avar-elektriksiz-kalmiyacak>
- 8-<http://www.mucadele.com.tr/haber/ilceler/leylekler-olmeyecek-avsar-koyu-elektriksiz-kalmiyacak/18868>
- 9-<http://www.aktifhaber.com/yuksek-gerilim-hattina-konan-karga-yangin-cikardi-625034h-p3.htm>
- 10-<http://www.avrupa-postasi.com/turkiye/yuksek-gerilim-hattina-konan-karga-yangin-cikardi--h42588.html>
- 11-<http://www.bilecikolay.com/haber/5975/2-koyu-magdur-birakan-leylekler-telef-oldu.html>
- 12-<http://www.aktifhaber.com/elektrik-akimina-kapilan-leylekler-telef-oldu-656655h.htm>
- 13-<http://www.haberler.com/silifke-de-elektrik-akimina-kapilan-leylekler-3915819-haberi/>
- 14-<http://ilerigazetem.com/elektrik-teline-takilan-leylek-yangin-cikardi/8525/>
- 15-http://www.sarkikaraagac.com.tr/haber-4899-leylek_cavundur_koyunde_yangin_cikardi.html
- 16-<http://www.bilecikolay.com/haber/6063/tahlihsiz-talih-kusu-10-bin-tilik-zarara-yol-acti.html>
- 17-<http://www.ect.coop/power-supply/transmission-distribution/snakes-blamed-for-power-outages/60276>
- 18-<http://www.wtsp.com/story/news/weird/2015/06/09/hawk-carrying-snake-hits-power-line-causes-outage/28772767/>
- 19-http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/315911/Karganin_neden_oldugu_yanginda_500_donum_orman_kul_oldu.html
- 20-[http://www.haberx.com/karga_600_donumluk_araziye_kul_etti\(17,n,11960441,570\).aspx](http://www.haberx.com/karga_600_donumluk_araziye_kul_etti(17,n,11960441,570).aspx)
- 21-<http://kanalelazig.net/2015/07/10/elazigdaki-korkutan-yangin-sonrasi-ortaya-cikan-manzara-uzdu/>
- 22-<http://www.haberler.com/tarla-yanginina-kus-neden-olmus-7533628-haberi/>
- 23-<http://www.f5haber.com/tarla-yanginina-kus-neden-olmus-fotohaber-1285136/4>
- 24-<http://www.sogundem.com/haber/15991307/>
- 25-<http://www.borhaber.net/ulukisla/ulukisla-da-kargalar-yangin-cikardi-h17395.html>
- 26-http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/nigde-haberleri/elektrik-akimina-kapilan-karga-yangina-neden-ol_145428
- 27-<http://corumvizyon.com/2015/mansetler/kus-tellere-carpti-80-donumluk-tarla-kul-oldu>
- 28-<http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/39327217-elektrik-tellerine-temas-ederek-alev-alan-karga-yangin-cikardi>
- 29-<http://www.firexuk.co.uk/news/top-5-common-causes-fire-workplace/>
- 30-<http://safety.blr.com/workplace-safety-news/emergency-planning-and-response/fire-prevention/8-common-causes-of-workplace-fires/>
- 31-http://www.cms.int/sites/default/files/document/doc_30_electrocution_guidelines_e_0_0.pdf
- 32-http://www.osman.com.tr/kuskonmaz_plastik.htm
- 33-<http://www.hse.gov.uk/toolbox/fire.htm>
- 34-<http://www.pge.com/en/about/environment/pge/stewardship/birds/index.page>
- 35-<http://gazetedokuzeylul.com/?p=8895>
- 36-<http://www.inmr.com/birds-threat-lines-threatened-lines/>
- 37-<http://www.sages-place.com/2011/03/osprey-nest-babies.html>
- 38-<http://www.sages-place.com/2011/03/osprey-nest-babies.html>
- 39-<http://www.themodernapprentice.com/electrocution.htm>
- 40-<http://www.osprey-watch.org/learn-about-osprey/hazards-to-nesting-ospreys/>
- 41-<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1683316&SecMode=1&DocId=1646588&Usage=2>
- 42-<http://www.haberler.com/11-yildir-goc-etmeyen-leylege-es-geldi-5301886-haberi/>
- 43-<http://www.posta.com.tr/yasam/HaberDetay/Mecnun-leylek-yeni-sevgili-buldu-.htm?ArticleID=204481>

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, 2014 Yıllık Raporu

Özetleyen : Damlanur TAT(*)

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı(EU OSHA); zorlu iş çevrelerinde iş sağlığı ve güvenliğinin en iyi şekilde nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda net bir görüş belirterek 2014-2020 Çok Yıllı Stratejik Program'ını uygulamaya sokmuştur. Program dahilinde ele alınan stratejik amaçlar, EU-OSHA'nın ana faaliyet alanları ile paralellik göstermektedir. Bunlar; Değişim Beklentisi İçinde Olmak, Kesin Veriler, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi için Araçlar, Farkındalık Yaratmak, Bilgi Ağı, Ağ Oluşturma ve Haberleşme olarak sıralanmıştır.

2014 Yılı Ana Faaliyetler 1. Değişim Beklentisi İçinde Olmak

"Green Job" yani Yeşil İş; ekosistem ve biyolojik çeşitliliği korumaya, yüksek verimlilik stratejileri ile enerji, materyal ve su tüketimini düşürmeye, ekonomiyi karbonsuzlaştırmaya, tüm atık ve kirlilik türlerini en aza indirmeye veya yok etmeye yardımcı olan işleri kapsar. Ajans'ın ilk öngörü projesi çevrenin korunması ve iyileştirilmesine katkıda bulunan yeşil işlerin 2020'ye kadarki dönemde nasıl geliştirileceği ve bunun iş sağlığı ve güvenliği açısından geleceğe ortaya çıkaracakları ile ilgilidir.

Aslında değişim beklentisinin alt yapısı 2014 yılında yayınlanan başka bir EU-OSHA raporunda, sektörün karşılaştığı, artan sağlık hizmeti ve hastaların daha uzun süreli bakım talebi ile deneyimli ve vasıflı profesyonel eksikliği ve artan teknoloji kullanımının yeni beceriler gerektirmesi gibi konular vurgulanarak atılmıştır.

Diğer bir raporda da; bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkileri, insan kaynakları yönetimi trendi ve ekonomik krizlerin iş sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkileri bir sonraki öngörü projesinin potansiyel konuları olarak belirlenmiştir.

Araştırma önceliklerinin konması ve belirlenmesi, daha iyi bir koordinasyon ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Yukarıda değinilen etkinlikler sayesinde EU-OSHA

araştırma öncelikleri belirlenmiş ve bu konulara kaynaklık etmiştir.

Kesin Veriler, Çalışma Alanlarının Tanıtımı

Geleceğe Yönelik Riskler Avrupa Araştırması(ESENER); Ajans'ın yüz akı olan, öne çıkan çalışmalarından biridir. Mikro ve küçük işletmeleri de kapsayan araştırma, iş yerlerindeki sağlık ve güvenlik risklerinin bütüncül bir şekilde nasıl üstesinden gelinebileceği ile ilgili emsalsiz bir kaynaktır. ESENER-2 de çalışmanın saha araştırması olarak 50,000 görüşmeci ile 36 ülkede yapılmıştır. ESENER çalışmaları, EU-OSHA'nın araştırmacılar ve politika aktörleri için katkı sağlamak amacıyla kullandığı ana araçlardan biridir.

İkinci olarak 2013 yılında Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'nun "Her yaşta daha güvenli ve sağlıklı iş: Yaşlanan iş gücü bağlamında iş sağlığı ve güvenliği" adlı pilot projesidir. Çalışmanın asıl amacı, yaşlanan işgücünün karşılaştığı iş sağlığı ve güvenliği sorunlarının ortaya çıkarılması, anlaşılmasıdır. Bunlara ek olarak bugün bu konuda hangi politikaların uygulamada olduğu, yaşlanan iş gücünün iş sağlığı ve güvenliği yönetimine katkıda bulunabilecek yöntem ve araçların belirlenmesi ve bu bireylerin istihdam edilebilirliğinin devamlılığı ve geliştirilmesi konusundaki iyi pratiklerin ve uzun dönemli hastalık izni dönüşünü kolaylaştırmanın yolları gibi konu başlıkları da incelenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmanın nitel araştırması tamamlanmış olup, 2015 yılı Eylül ayında yapılacak konferans ile bulgular İş Sağlığı ve Güvenliği alanındaki politikalar konusunda kullanılmak üzere karar alıcılara paylaşılabilecektir.

Diğer bir alan ise mikro ve küçük işletmelerdir. Bu çalışmaya temel olan "Avrupa'da Mikro ve Küçük İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi" projesi 2014 yılında tamamlanmıştır. Bu alanda uygulanması planlanan proje hali hazırda var olan ve yeni ortaya çıkan politikalar, stratejiler, araçlar ve kaynakların bilgilerin toplanması, analizi ve yayılması ile mikro ve küçük işletmelerde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik görüş ve pratiklerin bir araya getirilmesini hedeflenmektedir. Çalışmanın amacı, iş sağlığı ve güvenliği yönetiminin kapsamlı bir şekilde geliştirilebileceği çevrelere katkıda bulunacak durumların belirlenmesidir. Proje süresince; Avrupa çapında karar vericiler, araçlar, sosyal ortaklar ve diğer ilgili

paydaşlar ile birlikte mikro ve küçük işletmeler ile çalışılacaktır. Proje boyunca iş sağlığı ve güvenliğine odaklanılmak üzere; işletmelerin çevre yönetimi, enerji verimliliği, eğitim gibi alanlarda ve işletme seviyesinde karşılaştıkları benzer problemler ile ilgili politikalardan da dersler çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bugüne kadar işten kaynaklanan hastalıklarla ilgili araştırmalar daha çok kadınlara, hatta hamile kadınlara yönelmiştir. Fakat bugün, üreme risklerinin hem kadınların hem de erkeklerin üreme sağlıklarını, hatta gelecek kuşakları etkilediği anlaşılmıştır ama kamuoyunun bu konudaki bilgi ve bilinçlilik düzeyi sınırlıdır. Burada hedeflenen amaç, iş yeri kaynaklı kanser konusundaki bilgi eksikliğinin ortadan kaldırılması ve bu tür kanserleri ölçmeye yönelik yeni yaklaşımların gerektiği konusuna dikkat çekmektir.

Ajans'ın buradaki diğer bir çalışma alanı da iş sağlığı ve güvenliğinin fayda ve maliyeti ile ilgilidir. Ajans 2014 yılında Avrupa çapında yaptığı çalışmayı 2 yönden ilerletmiştir; bunlar iş sağlığı ve güvenliği konusunda küçük işletmelerin teşvik edilmesi amacıyla iş sağlığı ve güvenliğinin şirket seviyesinde uygulanması ve iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalardan yoksun işletmelerin bu eksik sebebiyle karşılaşılan iş kaynaklı kaza ve hastalıklar nedeniyle üstlenmek zorunda kaldıkları giderlerin daha iyi ölçümü ile ilgili çalışmalardır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi için Araçlar

Yukarıda üzerinde durulan konu başlıkları; Ajans'ın önem verdiği, iş sağlığı ve güvenliği konusunda odaklandığı alt alanlardır. Yapılan saha araştırmaları, veri analizleri, toplantılar, seminerler ve incelemeler sonucunda da Online Etkileşimli Risk Değerlendirmesi(Online Interactive Risk Assessment, OIRA) ve iş sağlığı ve güvenliği çözümlerini uygulamaya yönelik araçlar diğer paydaşlarla paylaşılmıştır.

OIRA, risk değerlendirmesini kolay ve Avrupa'nın mikro ve küçük işletmeleri için ulaşılabilir kılmayı amaçlayan çevrimiçi bir platformdur. Bu platform sektörel sosyal paydaşlara(iş ve işveren örgütleri) ve ulusal otoritelere(belediyeler, iş müfettişleri, iş sağlığı ve güvenliği kurumları vs.) ücretsiz ve küçük işletmelere yönelik sektöre özel risk değerlendirme araçları sunmaktadır. Bu proje EU-OSHA'nın küçük iş yerlerine ulaşmada ve onların iş risklerini ortadan

* Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

kaldırmaları için desteklenmelerinde kullandığı en önemli araçtır. OİRA'da -35 hedeflenmesinde rağmen- 47 araç paylaşılmıştır, 30 tanesi de yapım aşamasındadır. Örneğin Bulgaristan'da inşaat sektöründe, Litvanya'da tarım sektöründe bu araçlardan faydalanılmaktadır. 2014-2020 İş Sağlığı ve Güvenliği Yeni AB Stratejik Çerçevesi dahilinde OİRA, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği alanındaki gereklilikleri yerine getirmede yardımcı olacak en önemli araç olarak öne çıkmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği çözümlerini uygulamak için ise Ajans'ın başkanlığında çalışmalar yapılmış ve bilgi temelli ve bilgi ve deneyim paylaşımı yoluyla en iyi uygulamanın hangisi olduğu konusunda karşılaştırmayı mümkün kılan "e-tool(e-arac, elektronik araç)"ların, ulusal sınırlarda en az bir, Avrupa'da da daha çok sayıda geliştirilmesini teşvik etmektedir.

Farkındalık Yaratmak

Ajansın Sağlıklı İşyeri Kampanyaları, farkındalık yaratma çalışmalarının merkezinde konumlanır. Ajans ve diğer odak noktalarda hayata geçirilen kampanya, yüzlerce aktivite ve etkinliğiyle birlikte dünyada kendi alanının en geniş kapsamlı kampanyasıdır. 2014-2015 yıllarında gerçekleştirilen kampanya, iş kaynaklı stresin farkındalığının artırılması ve iş yerinin psikolojik riskleri ile bunların nasıl üstesinden gelme ile ilgilidir. Kampanyanın web sitesi ile tanıtımı çok başarılı ve çok katılımlı bir şekilde Avrupa Komisyonunca Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. Amaç farkındalık yaratmak olduğundan, 2014 yılı süresince pek çok kampanya tanıtım maddesi tanıtılmış, 25 dilde 476.125 yayın yapılmış, 62 stand açılmış ve 15 sergi donanımı dağıtılmıştır(Ajans'ın 2016-2017 yılları arasında uygulamaya koymayı planladığı kampanya ise "Her yaş için Sağlıklı İşyeri"dir.).

Ayrıca yine farkındalık yaratma amacıyla EU-OSHA 6 yıldır Sağlıklı İşyeri Ödülleri vermektedir. Bu sene de Harvest filmi ile Paul Lacoste bu ödülü kazanmıştır. Önceki yılların birinci çalışmaları da pek çok dile çevrilmiştir.

2013 yılında pilot uygulama olarak hayata geçirilen ve ilkokul öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirilmeleri için öğretmenlere dağıtılan çevrimiçi paketin başarılı bulunması sayesinde, 2014 yılında bu çalışma geliştirilerek uygulamaya devam edilmiştir. NAPO adı verilen karakter hazırlanan animasyon filmde, sıradan bir çalışan olmasına karşın çalışma ortamı risklerine dikkat çeken, tartışma ve müzakere destekleyen bir "İş Sağlığı ve Güvenliği Şampiyonu" olarak ele alınmaktadır. Pek çok sektöre uygun olan bu filmler, farkındalık yaratma için ideal

bir araç olarak görülmektedir⁽¹⁾.

Bilgi Ağı

OSHWiki adı verilen, kullanıcıların İSG konusunda bilgi üretimi ve paylaşımı için işbirliği yapabilecekleri ilk web platform Ajans tarafından geliştirilmiştir. Bu web sitesi İSG camiasının çevrimiçi iletişimi için yeni bir yol olmakla birlikte, devleti, sanayi sektörünü ve işçi örgütlerini; iş yerlerinin daha sağlıklı ve güvenli olmaları konusunda desteklemeyi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda; OSHwiki İletişim Planı 2014 yılında, tamamlanmış, yıl içinde iş sağlığı ve güvenliğinin ana konuları kapsamında pek çok makale İngilizce ve diğer dillerde yayınlanmış ayrıca Birleşmiş Milletler İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı ile de işbirliği yapılmıştır. Çalışmalar 2015 yılında da devam etmiş ve edecektir.

Ağ Oluşturma ve Haberleşme

İlk defa 2014'te Sağlıklı İş Yerleri Kampanyası infografikler ve videolarla desteklenen bütünleşik sosyal medya kampanyasıyla desteklendi. Kampanyanın uygulamaya konmasından itibaren ilk 4 ay içinde kampanyanın web sitesi, geçen senenin aynı dönemine yayında olan kampanyanın web sitesine kıyasla 3 kat daha fazla ziyaret edildi. Ayrıca EU-OSHA'nın sosyal medyadaki takipçi sayısı oranı da yine geçen seneye kıyasla daha da artmış durumdadır.

Stratejik ağ oluşturma açısından Ajans, Yönetim Kurulu, Danışma Kurulu ve Avrupa Ağı ile çalışmalarını devam ettirmektedir. Ayrıca Ajans, Avrupa Birliği Başkanlığını da İSG açısından desteklemektedir. Bu alanda Ajans; Brüksel'de ve onun ötesinde, İSG konusuna siyasi gündem dahilinde verilen önemin ve dikkatin yüksek seviyede tutulması için çalışmalar yapmaktadır. Ekonomik krizdeki Avrupa Birliği'nin İSG çalışmalarını bir masraf değil, geleceğe yapılan bir yatırım olarak görmesini için önyak olmak da Ajans'ın yaptığı çalışmalardandır.

Operasyonel olarak Ajans, Avrupa Ekonomik Alanı ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği üyelerinde birer merkezde çalışmalarını devam ettirmektedir. Her bir ulusal merkez de işveren ve işçi temsilcilerinin ulusal ağının kurulması işini yönetmektedir. Ulusal ağlar ulusal

sistemleri ve pratikleri yansıtmaktadır ve bunlar Ajans'ın çalışmaları bilgi sağlamakta hem de etkinliklerin ulusal olarak desteklenmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu başlık altında ele alınan ve Türkiye'yi de ilgilendiren diğer bir konu ise, Batı Balkanlar ve Türkiye için hazırlık önlemleridir. Katılım Öncesi Yardım Aracı'na dahil olan Türkiye, Makedonya, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan ve Kosova'nın desteklenmesi ve Ajans'ın çalışmaları ile ilgili olan alanlarda ulusal İSG çalışmalarının desteklenmesi ve AB'ye katılım için hazırlanması da Ajans'ın yaptığı çalışmalar dahilindedir. Yapılanlar çeviri, bilgi sunma, Sağlıklı İşyerleri Stresle Başa Çıkar(The Healthy Workplaces Manage Stress) kampanyası kapsamındaki seminer ve toplantılara katılım için finansal destek vermek olarak örneklenebilir. Bu doğrultuda çalışanların bazılarının 2014'te Türkiye'deki bir inşaat seminerine katılmış ve bazıları da Kosova'nın ilk İSG konferansında konuşmuşlardır.

Yine 2014 yılında Ajans, Avrupa Komşuluk Politikası(The European Neighbourhood Policy, ENP) tarafından finanse edilen bir projeye başladı. Topluluk üye ülkelerinin bu projenin yardımıyla birlikte hareket etmesi, diğer ülkelerle iletişim halinde olması ve bilgi aktarımı ve iyi pratiklerin paylaşılması yoluyla İSG sosyal ortaklar ve paydaşlar arası işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. 2015'te yapılacak olan seminerler ve çalışmalar EU-OSHA'nın Bilbao'daki ofisinde gerçekleştirilecektir.

Raporda, yukarıda da değinilen başlıklar üzerinden Ajans'ın 2014 yılı için hazırlanan Yıllık Raporu okuyucuya, ilgililere ve paydaşlara sunulmuştur. Bunlar, geçen senelerde de olduğu gibi başarıyla devam eden etkinlikler ve yeni projeler ile de desteklenen uzun vadeli plan ve programların bir parçası olarak da belirtilebilir.

Ülkemizde de İSG ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği(III.) Politika Belgesi ve Eylem Planı(2014-2018), İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü Başkanlığı'nın uygulamaya koyduğu projeler yapılan çalışmalara örnek gösterilebilir. Hem ülkemiz hem de rapor dahilinde ele alınan ülkeler açısından İSG giderek daha çok önem verilen bir konu olarak çalışma yaşamında kendine yer bulmakla birlikte, bugüne kadar yapılan çalışmalar bu alanın geleceğine daha umutla bakılması açısından iç açıcı olarak değerlendirilebilir.

Kaynak:

(1) <http://www.napofilm.net/tr/napos-films/multimedia-film-episodes-listing-view?filmid=napo-018-no-laughing-matter-veya-http://app.csg.gov.tr/bilgilendirme/napo.html> web sitelerinden ulaşılabilir.

www.safenews.it/2014/11/03/napo-leroe-europeo-dei-film-animati-sicurezza-luoghi/

ORD. PROF. ALBERT ECKSTEIN : ÇOCUKLARIN PEŞİNDE ANADOLU

Bir ülkenin sağlık sistemini tanımak istiyorsanız, bebek ölümlerine bakacaksınız. Çünkü en dayanıksız, derdini anlatmaktan aciz ve acil sağlık hizmeti gerektiren grup bebeklerdir. Onun için, Türkiye Cumhuriyeti, ilk dört bulaşıcı hastalık (sıtma, verem, trahom, frengi) ile mücadeleyi başlattıktan sonra, “çocuk sağlığı ve hastalıkları”na eğilmiştir.

Hitler’in zulmünden kaçmak zorunda kalan yahudi profesör Eckstein’i Ankara’ya davet eden Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr.Refik Saydam’ın büyük hayalleri vardı. Bu hayallerinden bir bölümünü gerçekleştirecek kişi olarak Dr.Eckstein’i görmüş; doğru bir seçim yapmıştı.

Prof.Eckstein, 1935 yılında Ankara’ya geldiğinde, Bakan Dr.Refik Saydam tarafından kabul edilmişti. Ama Bakan, önce onun karış karış Anadolu’yu gezmesini istiyordu. Sorunları yerinde görmek ve Türkiye için “çocuk sağlığı ve hastalıkları” politikası geliştirilmesini bekliyordu. Bu gezilerden sonra Prof. Eckstein Numune Hastanesi’nde görev yapacak; yakında kurulacak tıp fakültesinde de “çocuk sağlığı ve hastalıkları” bölümünü kuracaktı.

Ord. Prof. Dr. Albert Eckstein, Türkiye’ye gelmeden önce de kendi alanında çok ünlüydü ve bir çok başarıya imza atmıştı.

1891’de Almanya’nın Ulm kentinde doğan Eckstein, Frieberg Tıp Fakültesi’ni bitirmiş; ünlü çocuk hekimi profesörlere asistanlık yapmış; Düsseldorf Tıp Fakültesi Çocuk Hastanesi Başhekimisi’nin kızıyla evlenmişti. 1926’da profesör oldu ve bir süre sonra da bölüm başkanı ... Ama onun bu parlak kariyeri, 1935 yılında Hitler-Göring tarafından bütün görevlerinden kovulmasıyla noktalandı ve soluğu Türkiye’de aldı.

Onu hükumete, o dönem bir çok mülteci Almanca konuşan profesörün Türkiye’ye yönlendirilmesine yardımcı olan Prof.Dr.Philipp Schwartz önermişti. Bu Türkiye için önemli bir referanstı.

1935 Eylül’ünde Ankara’ya gelir gelmez görüştüğü Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam, görüşmelerinde tekrar tekrar “Cumhuriyetin Kuruluş Felsefesi” vurgusu yapıyordu. Eckstein, Bakan’a bu kavramdan ne anlatıklarını sordu ve şu yanıtı aldı :

“Gazi hazretlerinin deyişiyle, Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde durulacak ulusal sorunumuzdur. Çünkü Cumhuriyeti güçlü ve yüksek düzeyli koruyucular ister. Tabip, hastalıkların bertaraf edilmesinde oynadığı rolden çok, sağlıklı olanların bu durumlarını korumaları için çaba harcayacaktır. Devletimizin en birinci görevi halkın sağlığını korumaktır. İşte bu nedenle, siz ve sizin gibi hastalıkların önlenmesi konusunda çalışmış, deneyimli hocalarla işe başlamak istiyoruz. Sizin bu konularda çalışmalar yaptığınızı duymuştum. Örneğin Hollanda’daki çiçek salgınını incelemek üzere, Alman hükümeti tarafından görevlendirilmişsiniz.” (Akar N., 2003: 18)

Bakan, ondan önce Anadolu’yu gezmesini, Türkiye’yi tanımasını ve bize özgü bir “çocuk sağlığı ve hastalıkları” politika önerisi getirmesini bekliyordu.

Prof.Dr.Eckstein bu rolü, dört dörtlük yerine getirdi. Bu araştırmalar, Türkiye nüfusunun önemli bir kesiminin sağlık ve nüfus istatistiklerinin yapılmasına ilişkin ilk girişimdi. (Reismann A., 2011: 172)

İlk Anadolu köyleri gezisi, Temmuz 1937 yılında yapıldı. Yozgat, Çorum, Samsun, Amasya, Sivas, Seyhan, İçel, Gaziantep, Niğde, Kayseri, Konya, Afyon Karahisar, Eskişehir merkez ve köylerine gidildi. Sağlık örgütü ve muhtarlar aracılığıyla getirtilen çocukları muayene ediyor; sınıflandırıp, istatistikler hazırlıyordu. Bu gezide, yanında asistanıyla birlikte, toplam 52.662 nüfuslu 60 köyü muayene ettiler. Eckstein’in asistanı Dr.Selahattin Tekand, diğer gezilere

Ord. Prof. Albert Ekstein

de örnek olan bu gezinin özelliklerini şöyle özetliyor : Nüfusu 100’den biraz fazla olan küçük köylerle yaklaşık 5000 kadar nüfusu olan büyük köyleri, fakir ve zengin köyleri; dağlardaki ve ovalardaki, verimli ve çorak yerlerdeki köyleri, Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında ya da yaylalarındaki köyleri gözden geçirdik. Böylece en değişik yaşam koşulları hakkında fikir edindik. Her köyde, köylü ile uzun uzadıya ve yakından temas ettik. Alışkanlıklarını sorduk, öğrendik. Yakınmalarını ve derterini söyledik; bize güvendiler ve açıldılar. Her köyde her evi, her hanı, içten ve dıştan inceledik. Hemen hemen her çocuk ve kadını muayene ettik ya da kendileriyle konuştuk. Doğallıkla, erkeklerle de konuştuk. Her yaştaki her hastayı muayene ettiğimiz için, köylerdeki her türlü hastalık hakkında ince ince bilgi edinmiş olduk. Bundan başka, zahire, sebze, meyve

TABLO 1
ANNE DOĞURGANLIĞI VE BEBEK ÖLÜMLERİ

Yaş	Doğum Sayısı	Ölen Çocuklar	Kalan Çocuklar
18-24	209,5	40,9	168,6
25-29	332,7	89,6	243,1
30-34	440,2	134,9	305,3
35-39	545,3	176,2	369,1
40-44	604,9	211,5	393,4
45- ...	686,8	309,7	377,1

ekimi, hayvanların bakımı ile ilgili bilgiler edindik.” (Akar N., 2003 : 42).

Böylece, Ord.Prof.Albert Eckstein'in Anadolu köyleri üzerine topladığı bilgiler, Anadolu'yu sağlık-sosyal açıdan değerlendirebilecek çok önemli bir belge niteliği kazanmıştır. O kadar ki, istatistikler çıkararak, Türkiye'deki “nüfus ve sağlık araştırmalarının” da öncüleri arasında yer almıştır. Anne doğurganlığı ve çocuk ölümleri üzerine çıkardıkları rakamlar çok yol gösterici olmuştur. 100 kadına göre hesap edilen rakamlar gezilen illerdeki kadınların % 1'ini kapsamaktadır (TABLO 1) (Akar N., 2003 : 42).

Ayrıca tüm çalışmalarını fotoğraflarla belgeleyerek büyük bir esere imza attı. Tüm koleksiyon “Prof.Dr.Albert Eckstein ile Anadolu'da Onbeş Yıl (1935-1950)” başlığı ile Ankara Üniversitesi Kültür ve Sanat Yayınları arasında 2005 yılında yayınlandı (Akar N., Alp C., 2005).

Bu fotoğraflar o kadar etkileyici idi ki, bir tanesi Atatürk tarafından 10 liranın üzerine konuldu. (FOTO a-31 sonrası, A-67 öncesi)

Prof. Eckstein'in çalışmaları heyecanla izlenmiş ve duyurulmuştur. Hazırladığı ilk rapor Ulus Gazetesi'nde yayınlanmıştır. 8 Kasım 1937 sayısında Ulus Gazetesi'nin başyazarı Falih Rıfkı Atay, şöyle yazıyordu :

“Türk köyleri bizim düşündüğümüz gibi mi? Atatürk, tarımın genel ulusal kalkınmanın bel kemiği olduğunu söylemiştir. Tarım köy demektir ve Türk Nüfusunun yüzde 90'ı tarımla uğraşmaktadır. Sağlık Bakanı, uzman Eckstein ve asistanı, yetenekli hekimlerimizden Dr.Selahattin tarafından yürütülen köy araştırması yaptırılmıştır. Uzmanlar, toplam 3 milyonluk nüfusa sahip

1942-49 yıllarındaki 10 TL, Nazife (sağda)

büyük bir coğrafi alanda güvenilir yöntemler kullanarak gerçeklere ulaşmaya gayret etmişlerdir. Bugün herkesin anlayabileceği bu raporu yayımlıyoruz. Türk köyü hala Türkiye'nin geleceğinin en önemli temelidir. Kültürel, teknik ve sağlık eksiklikleri giderildiği zaman onun ne kadar büyük bir güç olabileceğini anlamak için, köyün bugünkü durumunu öğrenmemiz gerekiyor.” (Reisman A., 2011 : 173)

Elde edilen sonuçlardan açıkça hoşnut kalan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1938 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında, bu kez iç kesimlerdeki Isparta, Burdur, Antalya, Denizli, Muğla, Aydın, İzmir, Manisa, Balıkesir, Bursa, Kocaeli ve Bolu'yu kapsayan ikinci bir araştırma gezisi yapmasını istedi. Bu kez ona eşi çocuk hekimi Dr.Erna Eckstein ve yine baş asistanı Dr.Selahattin Tekand eşlik etti. Hane sayısı,kadın ve erkek nüfus, sıtma, bağırsak enfeksiyonu olguları olup olmadığı, su kaynaklarının çeşitleri ve yerleşimde bir okul bulunup bulunmadığına ilişkin veriler topladılar. Anadolu'da yaptıkları inceleme gezisi sırasında, sıtma mücadelesi, verem ve

Atatürk tarafından 10 Liranın üzerine fotoğrafı konulan Nazife 12 yaşında (sağda) Bürmük Köyü, Bolu, 1938,

trahomla savaş kampanyaları çoktan başlamıştı. Eckstein ve ekibi, köylere yaptıkları ziyaretler sırasında bu kampanyanın olumlu etkilerini görebildiklerini de bildirdiler.

Ekim 1938'de, Dr.Albert Eckstein, Ankara'da ilk Türk Pediatri Kongresi'ni düzenledi ve sadece “çocuk sağlığı ve hastalıkları” üzerine yazılmış ilk iki ders kitabını yayımladı. Bu kitaplar, “Türkiye'de Nüfus Siyaseti” ile “Normal Türk Meme Çocukları” adlarını taşıyor.

Numune hastanesindeki görevini sürdüren Dr.Eckstein'in yardımcılığıyla birlikte yazdığı “Çocuk Sağlığı ve

Hastalıkları" (1941) kitabı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından, Anadolu'daki tüm tıp doktorlarına dağıtıldı ve uzun yıllar Tıp Fakültelerinde ders kitabı olarak okutuldu (Reisman A., 2011: 176).

Dr.Eckstein, aynı zamanda, önleyici hekimliğin ateşli bir savunucusuydu.

Numune Hastanesi ve Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'ndeki çalışmalarında, halkın önemli sağlık sorunlarına el attı ve bu konuda uluslararası başarılar kazandı. Sözgelimi "noma" hastalığına bilimsellik getirmesiyle ve sıtma savaşındaki katkıları bu çerçevede sayılabilir (KUTU No.1).

Eckstein ailesinin Ankara'da bulunduğu yaşama ortamı Almanya'dakinden çok farklıydı. Ama onlar Türkiye'yi seçerken kendilerine "Geçmiş unutacağız ve yeni bir yaşama başlayacağız" sözü vermişlerdi. Gelirleri yüksekti ama yine de Almanya'daki yaşantılarını karşılayacak ölçüde olması olanaksızdı.

Türkiye gelişlerinden 15 yıl sonra, Almanya'ya dönüş kararı aldıklarında, gazetelerin de yazdığı gibi, Ankara Tren Garı'nda o güne değin görülmemiş bir uğurlamayla karşılaştılar. Bebekleriyle ve çocuklarıyla yüzlerce Ankara'lı onları uğurlamaya istasyona gelmişti. Tren görevlileri, hediye edilen çiçekleri ve şekerlemeleri yan kompartmana taşıdılar.

21 Mart 1950 yılında Hamburg Üniversitesi Senatosu onu profesör olarak atadı; Prof. Eckstein, 18 Temmuz 1950 yılında bu dünyadan ayrıldı.

Onu tanımış olmaktan çok mutluyuz.

KAYNAKLAR :

Akar N. (2003) : Anadolu'da Bir Çocuk Doktoru : Ord.Prof.Dr.Albert Eckstein, Pelikan Yayınları, İstanbul.

Akar N., Alp C. (2005) : Prof.Albert Eckstein ile Anadolu'da Onbeş Yıl (1935-1950), Ankara Üniversitesi Kültür ve Sanat Yayınları No.2, Ankara.

Reisman A. (2011) : Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

KUTU NO.1

"Noma" hastalığı, bağışıklık sistemi bozulmuş, kötü beslenmiş çocuklarda görülen ağız mukoza-sı (iç derisi) ile ilgili bir hastalıktır. Dr.Eckstein bunu sulfonamid ile tedavi etmiş ve ünlü Annales Pediatrici dergisinde yayınlamıştır. 1936-1945 yılları arasında 373 olgu görülmüştü. Tüm illerde, özellikle Doğu Anadolu'da ve köylüler arasında gözlenmişti. Hastalık, sıklıkla, cinsiyet farkı gözetmeksizin ve mevsimsel eğilimler göstererek dört yaş altı çocuklarda görülmüştü. Bu hastalığın tedavisi temizlik, gıda ve antibiyotikti. Noma'nın Türkiye coğrafyasından kazınmış olması, okuma-yazma bilmeyen yoksul halka bir mucize olarak görülmüş olmalıydı.

Albert Eckstein'in diğer ana araştırma başlığı da sıtma idi. 1947'de New-York'ta toplanan 5.Dünya Pediatri Kongresi'ne "çocuklarda sıtma" konusunda bildiri sunması için davet edilmişti. Bildirisini yazdı ama gidemedi. Ama bildiriyi Almanya'da 1948'de Freiburg Üniversitesi'nde 10.Ludwig Aschoff Konferansı'nda sundu (Reisman A., 2011:179,181)

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Tesis Montajı İşinde İskele Kurulumu

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: İki iskele kurulum elemanı, bir tesis montaj işlemlerinde kullanılmak amacıyla iskele kurmaktadır. İşçilerin bu çalışmalar sırasında karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. İskele Kurulum Eleman(lar)ı iskele kurma, iskeleye çıkıp-inme sırasında (işe başlamadan önce, çalışma alanına çıkmak ve inmek için uygun merdiven vb. kullanmadıkları, emniyet kemerlerini bağlayacakları ankraj noktalarını/yerlerini belirlemedikleri, emniyet kemerlerini kurulum esnasında – uygun- kullanmadıkları için) yüksekte düşerek –çok ciddi şekilde- yaralanabilir(ler).
2. Çalışma platformları ve korkulukların montajı sırasında düşebilecek malzeme iskele çevresinde veya altında bulunan, iskelenin altından geçen diğer çalışanların –ağır-yaralanmasına neden olabilir.
3. İskele Kurulum Eleman(lar)ı güvenlik gözlüğü kullanmadıkları için göz yaralanması olabilir.
4. İskele kurulumu sırasında, tehlikeli bölgenin etrafı çevrilmediği ve emniyet gözcüsü görevlendirilmediği için, alana ilgisiz kişiler girebilir.

> Yanıtı 8. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Dr. Engin TONGUÇ
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Doç.Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL
Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Yrd. Doç. Dr. Taner AKPINAR
Yrd. Doç. Dr. Umur AŞKIN
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Prof. Dr. Yıldız TÜMERDEM

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof. Dr. Cahit TALAS
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
Tuncer UÇAROL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY

İÇİNDEKİLER

- **SOSYAL POLİTİKA**
Bir Barış Çağrısı : “Damdan Düşen Halden Bilir” 2
A. Gürhan FİŞEK
- **ÇOCUK HABER**
Geleceğin Hayalini Yeniden Kur 4
Özetleyen : Taner AKPINAR
- **VAKIF HABERLERİ**
Çocuk Emeğinin Coğrafya Atlası 2015 6
Hazırlayan : Damlanur TAT
- **YAŞAM**
Yapılar ve Çevremiz 9
Cihat UYSAL
- **SOSYAL POLİTİKA**
Tarım İşçilerinin Yol Kazaları ile Kötü Yaşam Koşulları:
Böyle Gelmiş Böyle Gitmez 10
A. Gürhan FİŞEK
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Elektrik: Kuşlar Ölmezdi, Yangın Olmazdı ! 12
Mustafa TAŞYÜREK
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, 2014 Yıllık Raporu 18
Özetleyen : Damlanur TAT
- **ANIMSA**
Toplum Hekimliğine Gönül Verenler - 20
Ord. Prof. Albert Eckstein : Çocukların Peşinde Anadolu 20
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Tesis Montajı İşinde İşkele Kurulumu 23
Mustafa TAŞYÜREK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>
<http://www.osgb.fisek.com.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
  - **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
  - **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • **Faks:** 0312 425 28 01 - 395 22 71
  - Web sayfası: **www.fisek.org.tr**
  - Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
  - Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Bu bir HAKEMLİ dergidir.**

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız
düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
- Sayı: 142 • Eylül - Ekim 2015
• Ücretsizdir
- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşhanı No:7/188
İskitler 06060 ANKARA
Tel: 0312 384 30 70 (Pbx) • Fax: 0312 384 30 57
Baskı Tarihi : Eylül 2015